

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Острозька академія»
Навчально-науковий інститут інформаційних технологій та бізнесу
Кафедра фінансів та бізнесу

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему: «ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ
УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД»

Виконала студентка 2 курсу, групи МФК-21
спеціальності 072 Фінанси, банківська
справа,
страхування та фондовий ринок
освітньо-професійної програми
«Фінанси та бізнес-аналітика»
другого (магістерського) рівня вищої освіти
Малишко Єсенія Валеріївна

Керівник – кандидат економічних наук,
доцент
Шулик Юлія Віталіївна
Рецензент – директорка з економіки
ПРАТ «ЕДЕЛЬВІКА»
Антонюк Оксана Віталіївна

«РОБОТА ДОПУЩЕНА ДО ЗАХИСТУ»
Завідувач кафедри фінансів та бізнесу _____ (к.е.н. Шулик Ю.В.)
(підпис)
Протокол № _____ від « ____ » _____ 2025 р.

Острог, 2025

АНОТАЦІЯ
кваліфікаційної роботи
(українською та англійською мовами)
на здобуття освітнього ступеня магістра

Тема: «Фінансове забезпечення відновлення регіонів України у повоєнний період»

Автор: Малишко Єсенія Валеріївна

Науковий керівник: Шулик Юлія Віталіївна

Захищена “.....”202...року.

Короткий зміст праці: У кваліфікаційній роботі наведено результати проведеного комплексного дослідження аспектів фінансового забезпечення процесів повоєнного відновлення регіонів України. На їх основі сформульовано низку положень для вдосконалення аналізованої теми. Запропоновано відкриття центрів з надання консультації для програм «єВідновлення» і DREAM для надання швидкої допомоги у поданні документації на затвердження проєктів повоєнної відбудови. Також було обґрунтовано важливість впровадження модульного підходу для збору документації програм. Висунуто концепцію розвитку відновлюваної енергетики з урахуванням досвіду міжнародних партнерів. Описано рекомендації щодо розвитку платформи UNITED 24 для забезпечення ефективної роботи усіх сфер економіки.

Summary of the Work: The qualification work presents the results of a comprehensive study on the financial support mechanisms for post-war recovery processes in Ukrainian regions. Based on them, a series of provisions have been formulated to enhance the analyzed topic. The establishment of consultation centers for the «eRecovery» and DREAM programs has been proposed to provide prompt assistance in the submission of documentation for the approval of post-war reconstruction projects. Furthermore, the

significance of implementing a modular approach for the collection and organization of program documentation has been substantiated. The concept of renewable energy development has been put forward, taking into account the advanced experience of international partners. Recommendations for enhancing the UNITED24 platform to ensure its effective functioning across all sectors of the economy have been outlined.

(niðnuc aæmop)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ КРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД8	
1.1. Сутність та джерела фінансового забезпечення відновлення регіонів країни у повоєнний період	8
1.2. Напрями фінансового забезпечення відновлення регіонів країни у повоєнний період	18
1.3. Методи аналізу рівня фінансового забезпечення регіонів країни у повоєнний період	23
РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПОТРЕБИ У ВІДНОВЛЕННІ32	
2.1. Оцінка фінансового забезпечення функціонування регіонів України	32
2.2. Аналіз збитків та потреб регіонів України у повоєнний період	38
2.3. Аналіз джерел фінансування регіонів України у повоєнний період	55
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	68
3.1. Створення програм відновлення України у повоєнний період	68
3.2. Механізми мобілізації ресурсів для відновлення регіонів України у повоєнний період	72
3.3. Удосконалення концепції розвитку регіонів України у повоєнний період77	
ВИСНОВКИ	81

ВСТУП

Актуальність теми. З 2014 року почались військові дії на території України, проте суттєві руйнування економіки держави стали наслідком повномасштабної агресії з 2022 року. Війна спричинила масштабні збитки в усіх галузях, що негативно вплинуло на функціонування усіх систем країни. Відповідно до аналізу Групою Світового банку, урядом України, Організацією Об'єднаних Націй і Європейською Комісією Rapid Damage and Needs Assessment 4 потреби повоєнної відбудови становлять 524 млрд. дол. США, що свідчить про потребу у залученні фінансових ресурсів для відновлення.

Основними статтями витрат державного бюджету України є оборона країни і витрати на соціальне забезпечення населення. Слід зауважити, що це впливає на рівень дефіциту, оскільки обмежує рівень забезпечення інших галузей економіки, які потребують відновлення.

Критично важливим є дослідження джерел фінансування повоєнної відбудови України. Дієвий аналіз фінансових ресурсів дозволяє ідентифікувати пріоритетні сфери до залучення коштів. Насамперед, оцінка дозволяє оптимізувати розподіл ресурсів. Модернізація джерел фінансування є основою сталої повоєнної відбудови та майбутнього розвитку галузей економіки України.

Дослідженню фінансування регіонів України приділяли увагу вітчизняні науковці, зокрема: В. Оспіщев, О. Родіна, Р. Данів, В. Грицун, В. Хаустова, О. Боднар та О. Герасименко. Даний напрям потребує подальшого вивчення, зважаючи на актуальність тематики та праці вчених, оскільки проведення комплексного дослідження дозволяє удосконалити наявні механізми і порекомендувати оптимізаційні процеси повоєнної відбудови.

Проведення аналізу буде сприяти формуванню ефективно обґрунтованих підходів планування забезпечення регіонів України і подальшого підвищення економічної стійкості держави у повоєнний період.

Мета дослідження полягає у визначенні напрямів покращення фінансового забезпечення відновлення регіонів України у процесі повоєнної

відбудови України на основні теоретичних та практичних аспектів обраної проблематики. Досягнення поставленої мети передбачає проведення комплексного і структурованого аналізу джерел фінансування регіонів України, міжнародної допомоги від партнерів та організацій.

Зокрема, важливим етапом є обґрунтування оптимізації залучення ресурсів для відновлення, так як це дозволяє забезпечити ефективне використання фінансування для регіонального відновлення України.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні завдання:

- розкрити сутність фінансового забезпечення відновлення регіонів України у повоєнний період;
- обґрунтувати ключові напрями фінансового забезпечення регіонального відновлення;
- систематизувати методи аналізу рівня фінансового забезпечення регіонів України;
- дослідити стан фінансового забезпечення регіонів України;
- оцінити рівень збитків та потреб регіонів у повоєнний період;
- проаналізувати джерела фінансування відновлення регіонів України;
- сформулювати пропозиції щодо створення програм відновлення України у повоєнний період;
- запропонувати комплекс дієвих механізмів залучення ресурсів для відбудови регіонів України;
- сформулювати рекомендації щодо удосконалення стратегій розвитку регіонів країни.

Об'єктом дослідження є фінансове забезпечення відновлення регіонів України, а предметом – джерела фінансових ресурсів. Дослідження поставленого об'єкта і предмета є ключовою, оскільки надає можливість провести ретельну оцінку ефективності наявних механізмів залучення фінансових ресурсів.

Методи дослідження:

- порівняльний аналіз – оцінка реального стану фінансового забезпечення регіонів України;

- статистична оцінка – дослідження потреб і збитків регіонів України;
- графічний метод – представлення ключових показників економіки України;
- індукція – формування висновків проведеного дослідження;
- узагальнення – об’єднання і підсумування отриманих результатів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ КРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

1.1. Сутність та джерела фінансового забезпечення відновлення регіонів країни у повоєнний період

24 лютого 2022 року країна-агресор розпочала повномасштабну війну проти України. Військові дії мають деструктивний вплив на стабільний розвиток держави, а зруйнована інфраструктура має нищівний ефект на діяльність країни. Ці умови вимагають негайного пошуку ефективних механізмів для того, щоб відновити діяльність регіонів. Крім того, населення України масово мігрувало, що спричинило велику нестачу професійних кадрів на ринку праці.

У контексті військових дій на території України важливим постає визначення поняття «повоєнний період». Це є важливий етап становлення, відбудови та суттєвої трансформації усіх сфер економіки держави. Основна мета цього етапу є впровадження заходів для ліквідації наслідків війни, проте важливо це поєднувати з довгостроковим плануванням реформ для розвитку.

Важливе значення має модернізація підходів до регіонального управління, так як вони керують безпосередньою відбудовою кожної області. Ключовим завданням місцевих органів є забезпечення прозорого фінансування та ефективної реалізації програм відновлення.

Наразі постає завдання зосередити зусилля на розробці дієвої стратегії, що буде спрямована на забезпечення стійкості економіки у повоєнний період, тому вітчизняні науковці докладно вивчають питання фінансового забезпечення відновлення областей України у своїх дослідженнях. В. Грицун провів вивчення допомоги від країн Європейського Союзу. Авторка зазначає, що підтримка діє за різними секторами економіки [1].

У контексті проведення дослідження потрібно зазначити, що фінансове забезпечення - це є цілісна система, яка полягає у формуванні, розподілі і використанні фінансових ресурсів, які спрямовуються на підтримку сталого соціально-економічного розвитку регіонів держави.

Науковці Р. Данів й О. Родіна переконані, що під час розробки та реалізації проєктів залучення коштів від міжнародних партнерів важливим аспектом є постійний моніторинг використання фінансового забезпечення. Залучення інвестицій у провідні галузі економіки України є основним на думку О. Боднар та О. Герасименко. Крім того, важливо досліджувати світовий досвід фінансування відновлення для успішної реконструкції [1].

Узгодження між такими аспектами, як стратегічні напрями й пріоритети діяльності є важливими на думку Л. Курносенко. Науковець переконаний, що бюрократичні аспекти міжнародних організацій не є ефективними та мають бути удосконалені та модернізовані [1].

Важливим аспектом сталого розвитку регіонів держави є їх рівень фінансової забезпеченості, тому що вона спрямована на забезпечення економічного розвитку громади. В. Оспіщев розглядав «фінансове забезпечення» з точки зору методу фінансового впливу безпосередньо на соціально-економічний розвиток. У свою чергу Мельничук Н.Ю. переконана, що досліджуване поняття це загальна сукупність фінансових ресурсів, що зосереджені у фондах та використовуються за потреби відповідними органами місцевого самоврядування громад.

Проблематику повоєнної відбудови вивчала низка вчених. У своїх публікаціях О. Охріменко вказує на важливість залучення іноземних фінансових ресурсів, проведенні негайних реформ у економіці та наданні допомоги суб'єктам господарювання. В. Хаустова вивчала успішно реалізовані програми фінансування відбудови критично важливої інфраструктури у інших державах. У свою чергу Л. Козловська досліджувала перспективи трансформації освітньої сфери України у процесі повоєнної відбудови.

У контексті повоєнної відбудови важливим є аналіз збитків. Згідно з дослідженням Київської школи економіки впродовж 2022-2024 рр. сукупна сума прямих збитків зросла з 54,3 млрд. дол. США до 157,2 дол. США, що свідчить про стрімке збільшення масштабів руйнувань регіонів України (рис. 1.1).

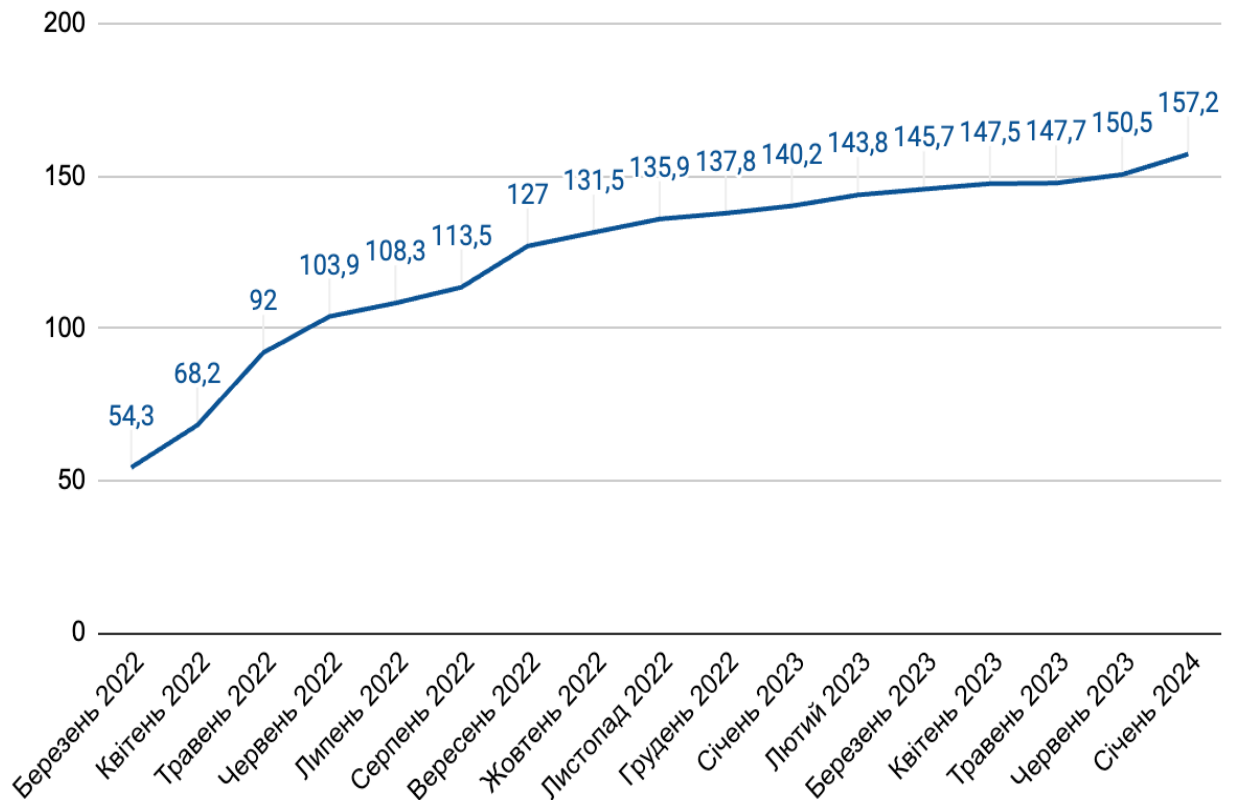

Рис. 1.1 Динаміка оцінки прямих збитків економіки України у 2022-2024 рр.,
млрд. дол. США

Джерело: Київська школа економіки

Насамперед, найбільша частка втрат припадає на житлові будинки (37,5%) та інфраструктуру (23,4%), що свідчить про необхідність пріоритизації фінансування відновлення цих секторів (рис.1.2).

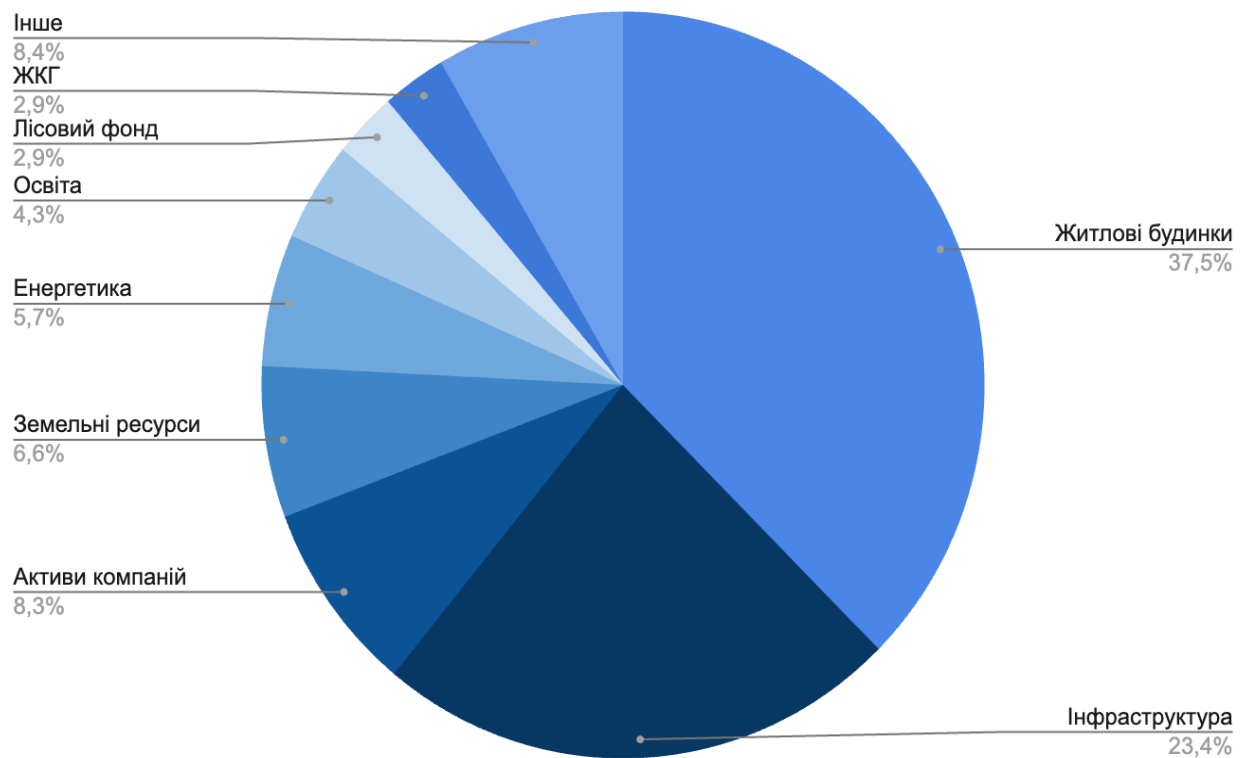

Рис. 1.2 Динаміка прямих збитків за секторами економіки України
станом на 2024 рік, %

Джерело: Київська школа економіки

Третьою статтею збитків є активи компаній. Прямі збитки суб'єктів господарювання, що функціонують на території України, становили 13,1 млрд. дол. США. Ключовими характеристиками втрат є знищення або часткове пошкодження основних засобів, запасів готової продукції і незавершальних капітальних інвестицій.

Житлово-комунальне господарство понесло витрати у розмірі 4,5 млрд. дол. США (2,9%) станом на 2024 рік. ЖКГ відіграє важливу роль у життєзабезпеченні регіонів України. Згідно з проведеним дослідженням КШЕ частково або повністю знищено більше 800 котельнь і зруйновано 183 центральні теплові пункти. Водночас з цим було пошкоджено понад 1900 пог. км водопровідних мереж.

Збитки від руйнувань закладів освіти на території регіонів України становлять 6,8 млрд. дол. США. Понад 300 об'єктів зруйновано та більше 3000

закладів частково було пошкоджено країною-агресором, з яких 1888 шкіл та 1285 дитячих садків.

Фінансове забезпечення регіонального розвитку держави має багаторівневий характер, оскільки він охоплює різні за походженням і механізмом види ресурсів, які є основою реалізації та досягнення стратегічного розвитку території.

Згідно з таблицею 1.1 до ключових джерел фінансування регіонів України відносяться бюджетні кошти, власні доходи громад, інвестиційні кошти, кредити, міжнародна допомога, фінансування спеціальних фондів та міжнародного реєстру збитків.

Таблиця 1.1

Основні джерела формування фінансового забезпечення регіонів України

№	Джерело фінансування	Вид фінансування
1	Бюджетні кошти	Державний бюджет Місцеві бюджети Міжбюджетні трансферти
2	Власні доходи	Муніципальні облігації Краудфандинг
3	Інвестиції	Інвестиційні програми Приватні інвестиції
4	Кредити	Кредити міжнародних фінансових організацій Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»
5	Міжнародна допомога	Програми, які розроблені спільно з Європейським Союзом та міжнародними організаціями Допомога від інших держав Гранти від міжнародних організацій
6	Спеціальні фонди	Державний фонд регіонального розвитку Фонд ліквідації наслідків збройної агресії
7	Міжнародний Реєстр збитків	Репарації

Джерело: створено автором

Перш за все, Бюджетний кодекс України регулює бюджетні кошти, так як він визначає правові, організаційні та нормативні основи формування бюджетів. Також він забезпечує належний контроль, регламентуючи процес планування та звітності.

Одним з видів фінансування у бюджетних коштах є державний бюджет, а саме його складова - податкові надходження. З початку збройної агресії на території України у 2014 році було введено військовий збір, який передбачав оподаткування доходів фізичних осіб у розмірі 1,5%. Прийняття цього рішення було зумовлено тим, що військова сфера мала потребу в кращому фінансуванні.

У грудні 2024 року для фізичних осіб на дохід від заробітної плати, депозиту у банку, оренди і виграшу ставку військового збору було збільшено до 5%. Водночас, у січні 2025 року було введено 10% даного податку для ФОП, що є платниками єдиного податку I, II та IV груп і 1% від обороту для III групи. Це був вимушений крок для забезпечення належного рівня фінансування обороноздатності держави та покриття основних потреб Збройних Сил України. Резиденти «Дія.Сіті» мають платити 5% військового збору.

Вагоме місце у фінансуванні займають місцеві бюджети, так як вони є основою формування регіональної політики. Крім того, у них акумулюється суттєва частина ресурсів території, що забезпечує фінансову базу органам місцевого самоврядування.

Одним з важливих джерел фінансування є міжбюджетні трансферти. У зв'язку з введенням воєнного стану та початком повномасштабного вторгнення владою було прийнято рішення про скорочення даного виду фінансування місцевих бюджетів. Основною причиною є потреба у фінансуванні територіальної оборони України.

Фінансування з бюджетних коштів регулює Закон України «Про Державний бюджет України», оскільки він визначає доходи та видатки країни та ключові напрями фінансування. Зокрема, у межах цього закону визначаються розміри міжбюджетних трансфертів.

У 2023 році Верховною Радою України було прийнято зміни, які були внесені у ЗУ «Про Державний бюджет України на 2023 рік». Згідно з нововведеннями ВРУ місцеві кошти були спрямовані на основні потреби Збройних Сил України.

Станом на 2024 рік 50% виділялось для столиці України міста Київ, Севастополя та АР Крим і областей України; 50% розподілятимуться між такими областями, як Київська, Херсонська, Сумська, Запорізька, Донецька, Одеська, Дніпропетровська, Житомирська, Чернігівська, Харківська та Миколаївська у рівномірних частках [2].

Приватні кошти складаються з таких компонентів, як муніципальні облігації, краудфандинг, продаж відповідного майна для муніципалітету приватного сектора економіки та використання прямих інвестицій [2].

Краудфандинг - ефективне джерело фінансування, оскільки воно забезпечує стабільний збір ресурсів. Мобілізація ресурсів є важливою для підтримки проєктів повоєнної відбудови. Також краудфандинг відіграє соціальну роль, тому що має місію згуртувати населення заради спільної мети відновлення постраждалих сфер від країни-терориста.

Варто зазначити важливість інвестиційних програм спільно з європейськими країнами. Спільно з Єврокомісією було розроблено проєкт Ukraine Investment Framework. Його сутність полягає у спрямуванні фінансування інвестиційної сфери України. Програма має покращити українське бізнес-середовище та зменшити ризики.

Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» допомагає підприємствам, які відновлюються діяльність на територіях, які було деокуповано. Варто зазначити, що у 2023 році банки для бізнесу видали кредитів загальною сумою на 36 млрд. грн. для підтримки їх роботи. Відбудова зруйнованого майна та підтримка суб'єктів, які надають енергосервіс, є пріоритетною в кредитуванні за досліджуваною державною програмою.

Слід зауважити, що найактивнішим донором для відновлення України є Європейський Союз. ЄС спрямовував фінансову допомогу не тільки до

державного бюджету, але й на реалізацію приватних проєктів. Радою Європейського Союзу було прийнято рішення створити такий орган, як Європейський фонд миру, який виділив кошти на закупівлю основної зброї для Збройних Сил України.

Одним із важливих кредиторів для України також виступає Світовий банк. До його групи належать такі організації, як:

- Міжнародна асоціація розвитку;
- Міжнародний банк реконструкції та розвитку;
- Міжнародний центр з урегулювання інвестиційних спорів;
- Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій;
- Міжнародна фінансова корпорація.

У 2022 році було організовано низку зустрічей, на яких обговорювалися питання аналізу рівня збитків, які були нанесені країною-агресором. На міжнародній арені країни готові фінансувати відновлення регіонів держави у повоєнний період [2].

На території України також було проведено форум Via Carpatia спільно з одними з провідних урядовців Польщі. У підсумку зустрічі політики зазначили, що готові підтримати повоєнне відновлення за допомогою прямих інвестицій. Слід наголосити, що це джерело є надзвичайно важливим [3].

Крім того, у грудні 2022 року учасниками Світового банку було організовано «Цільовий фонд допомоги Україні, відновлення, реконструкція та реформи». Він передбачає надання допомоги на період повоєнної відбудови.

Президент України для підтримки відносин проводив зустріч з президентом Світового банку Аджаєм Бангою. Основою розмови було обговорення шляхів зміцнення та підтримки фінансової системи й шляхи використання активів країни-агресора, які після початку воєнних дій були заморожені, на користь України.

Європейський банк реконструкції та розвитку - це міжнародна фінансова організація, яка має найкращий кредитний рейтинг AAA. Україна є членом ЄБРР

з 1992 року. Ключовими аспектами є допомога бізнесу в різноманітних складових таких, як підтримка екології та модернізація технологій.

Було розроблено програму Green City, до якої входить 46 міст членів ЄБРР. В Україні знаходиться шість цих міст, ЄБРР здійснював активну підтримку України[3].

Організація ЮНІСЕФ розробила програму «Спільно», яка спрямована була на надання допомоги сім'ям з дітьми, що потребують підтримки у фінансовому плані. Малозабезпеченим родинам, які проживали на території постраждалих регіонів, надавали допомогу такі організації, як Міжнародний Комітет Червоного Хреста й Товариство Червоного Хреста України. Слід зауважити, що до переліку громад відносились такі області, як Луганська, Херсонська, Донецька, Сумська, Житомирська, Київська, Чернігівська та Миколаївська [4].

Українська влада також мала на меті допомагати громадянам, які постраждали у зв'язку з нападом росії. Перша за все, вони були зареєстровані міністерством соціальної політики в Україні, як внутрішньо-переміщені особи. Вони мали право отримувати виплати відповідно до того, до якої категорії відносяться.

Однак, упродовж 2022-2024 років було впроваджено низку змін, які зменшували кількість категорій, що можуть претендувати на виплати. Дане рішення пов'язане з дефіцитом фінансування цієї категорії видатків бюджету. У зв'язку з цим міжнародні організації почали виділяти кошти для надання допомоги українцям.

У жовтні 2022 року українським урядом було створено Фонд ліквідації наслідків збройної агресії для того, щоб фінансувати цільові програми щодо будівництва та реконструкції будівель. Фонд є одним з основних джерел відновлення на державному рівні.

Станом на 2023 рік у Фонді було 61,9 млрд. грн., з якого 25,9 млрд. грн. це конфісковані активи країни-агресора та 35,9 млрд. грн. це 50% від отриманого прибутку Національним банком України за 2022 рік [5].

На території України функціонують різні фонди, які спрямовані на відновлення збитків. Одним з них є Державний фонд регіонального розвитку, який виступає стратегічним аспектом у фінансуванні різного виду інвестиційних проєктів, які спрямовані на досягнення основних цілей у регіоні. Крім того, фонд віддає перевагу проєктам, які забезпечують формуванню робочих місць для місцевого населення.

У період з 2022 по 2024 роки владою було призупинено роботу Державного фонду регіонального розвитку, проте станом на 2025 рік було відновлено. Згідно з Бюджетною декларацією на 2026-2028 роки у діяльність фонду планується закласти 90 млрд. дол. США [6].

Основною метою Державного фонду регіонального розвитку є підтримка регіонального розвитку областей України. Цільове призначення коштів визначає Кабінет Міністрів України у постановах. Наразі важлива увага приділяється розвитку згідно з такими аспектами, як:

- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 р.
- стратегії розвитку регіонів;
- стратегії розвитку громад;
- галузі публічного інвестування на території України.

Міністерство розвитку громад та територій виступає головним розпорядником ресурсів фонду. Слід зазначити, що існують спеціальні умови отримання коштів на реалізацію програм.

Міжнародний реєстр збитків - це програма, створена Україною спільно з Європейським Союзом та 42 державами світу, яка збирає заяви та аналізує рівень завданих збитків і втрат. Фізичні та юридичні особи можуть подати заяви про репарації до реєстру. Проєкт є інструментом міжнародного компенсаційного механізму, так як полягає у виплаті репарацій постраждалим особам.

Першим кроком повоєнної відбудови України є формування основних джерел фінансування, які є невід'ємними складниками ефективної реконструкції, проте реалізація досліджуваного питання супроводжується низкою викликів таких, як:

- пошук шляхів мобілізації ресурсів в межах України;
- співпраця з міжнародними організаціями;
- розробка плану використання фінансування.

Залучення фінансових ресурсів також можливе з внутрішніх надходжень, які можуть бути державними та приватними. До державних належать дотації, податки й місцеві збори, субвенції, неподаткові надходження у вигляді штрафів або інших виплат, відсотки з державних депозитів українських банків.

Отже, питання фінансового забезпечення вивчали різні вчені, так як це питання є актуальним під час повномасштабного вторгнення країни-агресора на територію України. Для відновлення пошкоджених сфер економіки існують різні джерела фінансового забезпечення регіонів України, а саме: бюджетні кошти, . Важливим є аналіз їх ефективності у повоєнній відбудові.

1.2. Напрями фінансового забезпечення відновлення регіонів країни у повоєнний період

Важливим етапом повоєнної відбудови України є вивчення напрямів фінансового забезпечення відновлення регіонів країни, серед яких:

- житловий фонд;
- дорожня інфраструктура;
- підтримка українського бізнесу;
- відновлення критично важливих галузей економіки України;
- соціальна інфраструктура держави;
- підтримка населення.

Кожен із окреслених напрямів має важливе значення, оскільки виступає елементом, що формує цілісну та функціонально узгоджену систему розвитку України. Зокрема, це сприяє підвищенню соціально-економічної ефективності проведення важливих управлінських процесів.

Відновлення житлової інфраструктури регіонів займає вагоме місце у повоєнній відбудові. За проведеними оцінками Міжнародною організацією з

міграції понад 200 тисяч будівель було знищено та більше, ніж 2,5 мільйонів будинків зазнали пошкоджень. Державні та місцеві органи приділяють належну увагу цьому напрямку, так як він є життєво важливим для населення [7].

Для забезпечення належного рівня логістики та зв'язку між регіонами України, відновлення дорожньої інфраструктури відіграє важливу роль. Урядом було обрано критично важливі напрями, а саме реконструкція пошкоджених аспектів на території зруйнованих регіонів і деокупованих, відбудова стратегічних доріг, які використовуються прикордонними службами або для транзитних розв'язок.

Ключовим напрямом відновлення держави є забезпечення підтримки адміністративної спроможності областей, тому що вони мають здійснювати ефективне управління ресурсами та реалізовувати програми. Державні органи мають модернізувати управлінські структур та використовувати цифрові системи для забезпечення належного рівня ефективності і прозорості.

Підтримка регіональних стратегій розвитку є важливим напрямом для того, щоб визначити ключові пріоритети у довгостроковій перспективі. Ефективне планування передбачає цільове фінансування. Водночас це дає можливість узгодити інтереси державних органів, місцевої влади та населення регіонів.

Важливим напрямом у період повоєнного відновлення є фінансування відбудови постраждалих секторів економіки України. Країна-агресор здійснювала найбільшу атаку на стратегічні, промислові та культурні міста України, до яких належать: Луганськ, Маріуполь, Суми, Київ, Харків, Миколаїв, Одеса та Херсон.

Компанії, які впроваджували свою діяльність у цих регіонах, мали негайно її припинити або доєднатись до релокації бізнесу. Доцільно наголосити на тому, що були суб'єкти господарювання, які намагались до останнього працювати, проте без державної підтримки це було досить трудомістке завдання [6].

Відбудова постраждалих регіонів України безпосередньо пов'язана з відновленням стратегічної інфраструктури та критично важливих сфер

економіки держави, оскільки це формує ключові передумови створення робочих місць, забезпечення населення регіонів стабільними джерелами доходів і ефективної відбудови країни.

Металургія – це галузь економіки України, яка найбільше постраждала після повномасштабного вторгнення. Згідно з даними Укрметалургпром динаміка виробництва чавуну та сталі була негативною після початку повномасштабного вторгнення. Військові дії мали руйнівний характер на діяльність металургійної галузі, тому що виробництво скоротилось у 3 рази.

Авіаційна інфраструктура зазнала великих збитків. З перших днів було завдано низку ракетних ударів по українських аеродромах. Стратегічною важливою ціллю країни-агресора на початку повномасштабного вторгнення був аеродром «Антонов» у Київській області. Унаслідок ведення бойових дій на його території зазнала ушкоджень важлива інфраструктура.

Енергетична система України постійно потерпає від масованих атак країни-агресора, внаслідок яких пошкоджені тепло- та гідроелектростанції. В умовах повномасштабного вторгнення освітня сфера мала стикатись з низкою викликів. У зв'язку з проблемами в енергетичній сфері України, заклади освіти мають використовувати генератори.

Прем'єр-міністр видав доручення для Міністерства освіти та органів місцевої влади регіонів країни знайти ресурси для того, щоб забезпечити школи, університети і коледжі генераторами. Програми економічної стабільності є важливими у процесі відбудови. Зокрема, наявність ключових джерел енергопостачання буде гарантувати безперебійну стабільність проведення освітнього процесу.

Забезпечення енергетичної стійкості України передбачає наявність належного рівня розвитку відновлюваної енергії. Військові дії у державі знищили велику частку зеленої енергетики. Держава має зосередити фінансові ресурси на розвитку вітрової енергетики, так як Україна має потенціал.

Постає важливе завдання фінансувати відновлення постраждалих галузей економіки держави для сприяння економічній стабілізації і подальшому сталому

розвитку. Підтримка інфраструктурних та соціальних проєктів відіграє важливу роль у відновленні регіонів. Місцева влада областей має відповідально підійти до аналізу збитків для того, щоб потім створити ефективні проєкти відбудови.

Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України спільно з Європейським інвестиційним банком розробив програму відновлення України, яка має цільове значення. Програма спрямована на відновлення пошкоджених об'єктів соціальної інфраструктури (установи соціального характеру, заклади освіти, лікарні, установи комунальної форми власності і дитячі садки).

Високий рівень замінування території України є однією з найгостріших проблем відновлення економіки держави. Україна є аграрною державою, тому проблема породжує новий виклик щодо зернових культур. Повномасштабне вторгнення мало негативний вплив на світову торгівлю, тому у зв'язку з цим було прийнято наступні заходи:

- зростання рівня світових цін;
- збільшення продовольчої інфляції;
- зменшення доступу до основних продуктів харчування в ключових імпортерів України.

Для належної координації та цілеспрямованого використання фінансування варто створювати регіональні програми підтримки. Насамперед, вони дозволяють оптимізувати ресурси та здійснити ефективний розподіл. Соціально-економічні проєкти є основою повоєнної відбудови, тому що сприяють відновленню постраждалих сфер. Регіональні програми сприяють належному рівню мобілізації ресурсів відповідно до потреб окремих територій України.

Ефективну і дієву комунікацію забезпечує використання платформ для залучення інвестицій, так як вони допомагають налагодити спілкування між усіма залученими особами. Інвестори мають змогу реально оцінити проєкти й відповідно обрати інвестиційно привабливі. Крім того, вони акумулюють додаткові фінансові ресурси для повоєнної відбудови регіонів.

Стабілізація психологічного стану населення України є важливим напрямом повоєнної відбудови України. Досить часто стикаються з проблемами економічної та соціальної адаптації ветерани, які повернулись з війни. Їм складно повернутись до звичайних умов життя, тому що вони мали виживати у складних умовах.

Особи, які отримали інвалідність під час бойових дій, мають досить обмежений доступ до роботи, тому що їм потрібні особливі умови роботи. Нестача інтеграційних процесів має негативний вплив на стан ветеранів та відповідно на загальний ринок праці в Україні.

Психологічні травми мають особи, які пройшли полон, тому їм складно повернутись до роботи, де вони були до початку повномасштабного вторгнення. Існує нестача психологічної допомоги у роботодавців для допомоги пропрацювання можливих тривог на робочому місці. Немодернізована соціальна система негативно впливає на соціальну економіку України.

Уразливою категорією населення також є сім'ї загиблих осіб. Перш за все вони можуть стикатись з економічними труднощами та мати проблеми з психологічним станом. Уряд пропонує досить обмежені гарантії і пільги для життя.

Стратегічним напрямом є підтримка людського капіталу України. Демографічні зміни у зв'язку з міграцією негативно впливають на економіку держави. Проблема має вплив на здатність регіонів країни відновити стійкі соціально-економічні структурні зв'язки. Комплексна державна соціальна політика набуває особливого значення у стимулювання громадян повертатись на територію України.

У процесі реалізації регіональних цільових програм належна увага надається розвитку людського капіталу. Місцеві органи приділяють соціальному захисту громадян України. Важливим аспектом є створення умов для внутрішньо переміщених осіб та їх інтеграції.

Таким чином, існує низка напрямів фінансового забезпечення регіонів України, які є важливими у повоєнній відбудові. Водночас існують різні

труднощі, які ускладнюють ефективне використання ресурсів для досягнення ефективного рівня діяльності економіки країни. Існує загроза затягування процесу економічної інтеграції.

1.3. Методи аналізу рівня фінансового забезпечення регіонів країни у повоєнний період

Ефективна оцінка використання коштів передбачає застосування методів аналізу рівня фінансового забезпечення областей України. Цей етап є важливим, тому що він дозволяє правильно ідентифікувати пріоритетні напрями в період повоєнної відбудови. Кожен регіон має різний ступінь пошкодження, а тому потребує різного рівня фінансового забезпечення.

Комплексним методом аналізу є структурно-динамічне дослідження, яке спрямоване на оцінку структури та динаміки фінансового забезпечення регіонів держави. Він виявляє основні тенденції та можливі диспропорції між областями України. Крім того, він допомагає зробити ефективні висновки та прийняти обґрунтовані рішення щодо фінансування.

Варто зазначити, що ефективність структурно-динамічного аналізу обумовлена таким чинником, як здатність поєднувати оцінку кількісних та якісних показників досліджуваного поняття. На основі результатів можна прийняти рішення щодо того, які регіони є економічно пріоритетними для економічного розвитку України.

Вивчення взаємозв'язку між декількома змінними можливо через кореляційний аналіз. Для того, щоб його застосувати потрібно визначити коефіцієнт кореляції, який може варіюватись у проміжку від -1 до +1. Це метод можна використовувати для того, щоб виявити взаємозв'язок між такими статтями, як доходи та витрати підприємств. У висновку можливо отримати причинно-наслідковий зв'язок між досліджуваними аспектами.

Метод моделювання створює моделі економічних або фінансових процесів регіонів України для того, щоб проаналізувати рівень ефективності

використання наданих ресурсів. За цим методом можливе створення моделей для того, щоб оцінити фінансові потоки між різними областями та державним бюджетом. За допомогою отриманої моделі можна зробити адекватну оцінку ефективності усіх джерел фінансування.

У вигляді матриці можливе використання методу кластеризації районів для аналізу (рис.1.3). Метод спрямований на дослідження областей у динаміці до відповідного періоду.

До першого кластеру належать соціально та економічно розвинуті райони, які мають оптимальний фінансовий рівень забезпечення коштами. Їх утворюють території, які мають усі можливості для створенні інноваційних продуктів та модернізації наявних аспектів.

Другий клас характеризується належним розвитку, проте недостатнім рівнем забезпечення. Це райони, які є конкурентоспроможними. Ці території мають сильний виробничий потенціал, але їх система фінансування потребує перегляд.

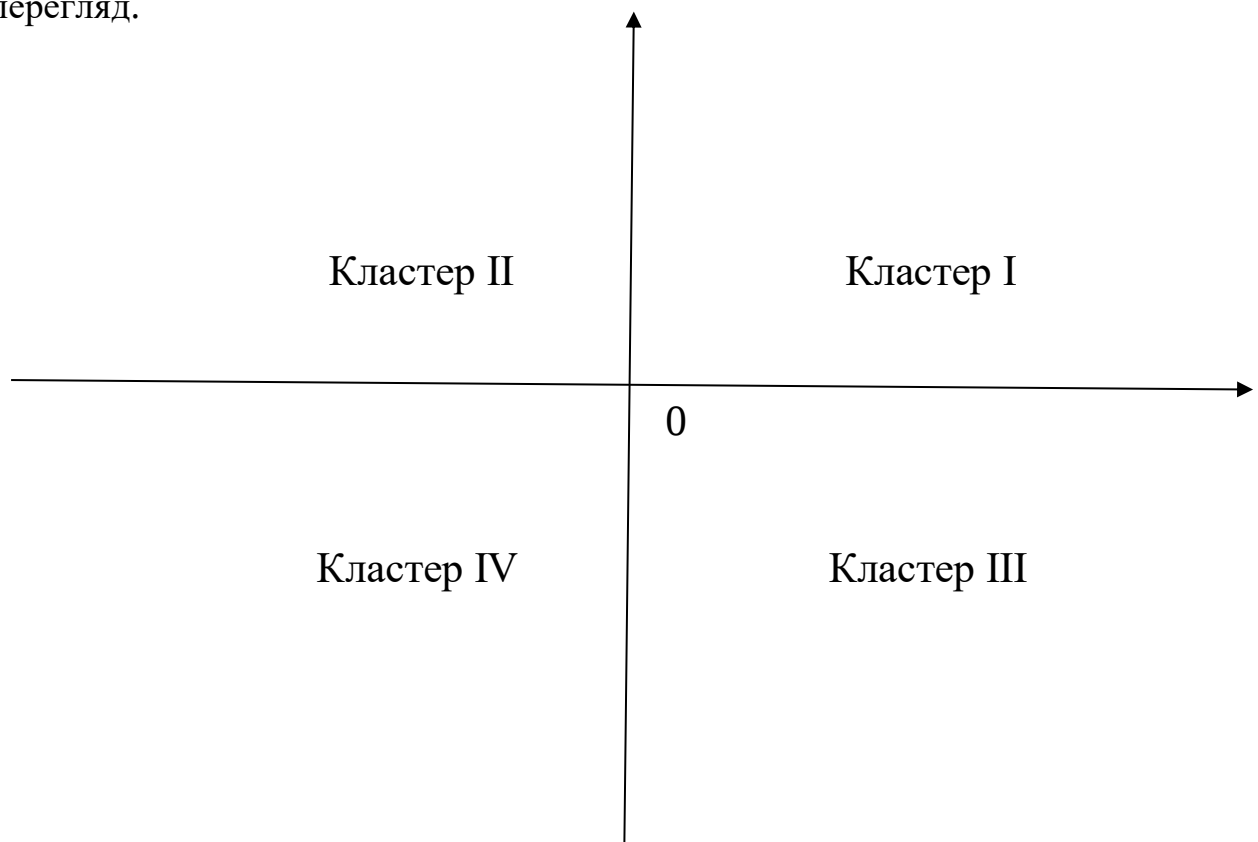

Рис.1.3. Матриця кластеризації районів

Джерело: [8]

Третій кластер областей має відсталу економічну й соціальну сфери та недостатній рівень фінансування. До четвертого кластеру належать «депресивні райони». Території характеризуються негативною динамікою за всіма показниками й вони потребують модернізації [8].

Матриця кластеризації може використовуватись для проведення оцінки ключових параметрів повоєнного періоду, а саме: масштаби нанесених збитків, доступ регіонів до фінансових ресурсів, рівень руйнувань регіону та обсяг потреб.

Водночас досліджуваний підхід дозволяє структурувати збитки та потреби та поділити регіони за ступенем їхньої післявоєнної вразливості. Індикатори дають можливість правильно пріоритизувати фінансування відповідно до рівня критичності ситуації кожного регіону України. Отримані результати є основою для подальшого прогнозування ефективності ведення діяльності у повоєнний період.

Для підтримки суб'єктів господарювання та фізичних осіб Міністерство розвитку громад та територій України впровадив інноваційні продукти, а саме:

- Реєстр пошкодженого і знищеного майна – джерело, яке є ключовим компонентом програми «Відновлення»;
- Геоінформаційна система спрямована на моніторинг українських громад у реальному часі, планування відновлення та аналіз діяльності;
- Екосистема управління відновленням (DREAM) використовується для додавання проєктів реконструкції до реєстру.

Громадяни України мають можливості скористатись державними програмами від Міністерства відновлення. Досліджувані системи уряд використовує, як метод систематизації й наступної оцінки отриманих результатів. Продукти Міністерства розвитку громад та територій України допомагають візуалізувати завдані збитки країною-агресором та зробити комплексну оцінку регіонів.

Міністерство розвитку громад територій та інфраструктури здійснює моніторинг роботи Геоінформаційної системи України. Платформа надає можливість проводити аналіз актуальних даних щодо аспектів повоєнної відбудови держави. Зокрема, програма допомагає державним та місцевим органам приймати якісні управлінські рішення у сфері відновлення і подальшого розвитку регіонів.

Ефективність роботи Геоінформаційної системи України полягає у наявності геопросторових даних, що були структуровані у форматі багат шарових мап України, оскільки це допомагає раціонально здійснювати розподіл ресурсів для відновлення постраждалих сфер регіонів країни.

Екосистема DREAM - Digital Restoration Ecosystem for Accountable Management забезпечує комфортну реєстрацію проєктів та контроль їх діяльності на кожному етапі його життєвого циклу. Слід зауважити, що створена платформа використовується не тільки для реєстрації пошкодженого або зруйнованого майна населення України, але й міжнародні інвестори мають змогу проаналізувати проєкти та обрати ті, які вважають інвестиційно привабливими.

Згідно з даними наведеної аналітики на платформі зареєстровано понад 10 тис. проєктів та загальний орієнтований їх бюджет становить 746,70 млрд. грн. Програма є інноваційною, проте має високий попит серед населення та інвесторів. Наступним кроком після збору даних іде реалізація проєктів із залученням інвестиційних коштів [9].

Визначення стратегічних напрямів фінансового забезпечення можливе за допомогою використання порівняльного методу. Отримані показники можна порівняти між собою для того, щоб виявити можливі диспропорції. Це може допомогти ефективно розподілити кошти на відбудову пошкодженого майна областей України.

Для визначення шляхів залучення додаткового капіталу у бізнес важливим етапом є метод оцінки інвестиційної привабливості регіонів України. Цей підхід спрямований на загальну оцінку сильних сторін регіону, які можуть зацікавити

потенційних інвесторів. Метод передбачає аналіз основних аспектів таких, як економічні, інфраструктурні та екологічні показники.

Українські науковці мають різні підходи до аналізу рівня інвестиційної привабливості областей. Відповідно до методики І.О. Бланка, яка наведена у таблиці 1.2, ключовим етапом аналізу стану регіонів є визначення рівня економічного внеску кожного регіону держави у формування таких показників, як валовий внутрішній продукт, експортна діяльність та рівень виробничого потенціалу області.

Таблиця 1.2

Оцінка інвестиційної привабливості регіону за
методикою І.О. Бланка

№	Показник	Опис
1	Загальноекономічний розвиток	питома вага у ВВП питома вага у ВНП середня заробітна плата населення регіону кількість суб'єктів господарювання
2	Інвестиційний розвиток інфраструктури	обсяг місцевого виробництва кількість будівельних компаній
3	Демографічна характеристика	частка населення співвідношення міських та сільських жителів рівень кваліфікації
4	Ринкові відносини	частка приватизованих компаній кількість банків та страхових компаній
5	Екологічні ризики	питома вага підприємств, які мають шкідливі викиди

Джерело: [10]

Рівень розвитку також відображає середня заробітна плата громадян. Високий її рівень свідчить про те, що конкурентоспроможність регіону на високому рівні. Крім того, аналіз наявного показника допомагає визначити

купівельну спроможність населення, що безпосередньо має вплив на інвестиційну діяльність.

Важливо оцінити рівень кваліфікованих працівників, тому що вони будуть рушійною силою відновлення української економіки. Особлива увага буде надаватись спеціалістам у сфері будівництва, бо відновлення інфраструктури міст та сіл є основним аспектом плану відбудови у повоєнний час в Україні.

Банківська та страхові системи є важливим аспектом оцінки інвестиційної привабливості регіону. Висока концентрація кількості банків свідчить про розвинену фінансову інфраструктуру. Присутність страхових компаній забезпечує можливість управління ризиками в проєктах.

Обсяг загального виробництва регіону є одним з індикаторів його потенціалу. За допомогою цього показника можливо оцінити реальні масштаби активності області. Аналіз виробничого потенціалу надає ефективну оцінку залученості до національної економіки держави.

У зв'язку з міграційними заходами, уряду варто використати метод оцінки наявного працездатного населення у регіонах держави. Вони становлять основу для роботи основних підприємств, тому аналіз людського капіталу є важливим етапом повоєнної відбудови.

Слід зауважити, що проведення комплексної оцінки наявних трудових ресурсів України надає можливість виявити рівень дефіциту кваліфікованих спеціалістів у критично важливих сферах економіки держави.

Аналіз діяльності підприємств відіграє значну роль у повоєнній відбудові України, тому що вони є вагомим аспектом у забезпеченні стабільності економіки країни. Суб'єкти господарювання є базою для того, щоб залучати інвестиційні кошти, які є критично необхідними для модернізації та відновлення.

Дослідження реального стану компаній надає можливість провести оцінку фінансової стійкості та виробничого потенціалу, що є важливим у процесі повоєнної відбудови України. Пріоритетні галузі – це підґрунтя для швидкого економічного зростання

Доцільно акцентувати увагу на тому, що інвестори віддають перевагу тим проєктам, які спрямовані на покращення екології. Зелені інвестиції спрямовані на покращення добробуту та отримання прибутку. Постійне забруднення повітря або водою шкодить здоров'ю оточуючих, тому цей аспект важливий для інвесторів.

Показник економічної свободи відображає дослідження частки приватизованих суб'єктів господарювання. Варто проводити ефективне дослідження цього аспекту. Висока частка може свідчити про ефективне та прозоре управління діяльністю.

Науковець Д.М. Стеченко поділяє показники для аналізу інвестиційної привабливості регіонів у відсотках (рис.1.4). Відповідно до методики Д.М. Стеченка кожен показник має свій ступінь важливості у дослідженні. Найбільший ступінь значущості має загальноекономічний розвиток досліджуваного регіону. Такі показники, як демографічна ситуація та інфраструктура мають однаковий рівень 15%, що свідчить про однаковий ступінь пріоритетності.

Відповідно до методики Д.М. Стеченка кожен показник має свій ступінь важливості у дослідженні. Найбільший ступінь значущості має загальноекономічний розвиток досліджуваного регіону. Такі показники, як демографічна ситуація та інфраструктура мають однаковий рівень 15%, що свідчить про однаковий ступінь пріоритетності.

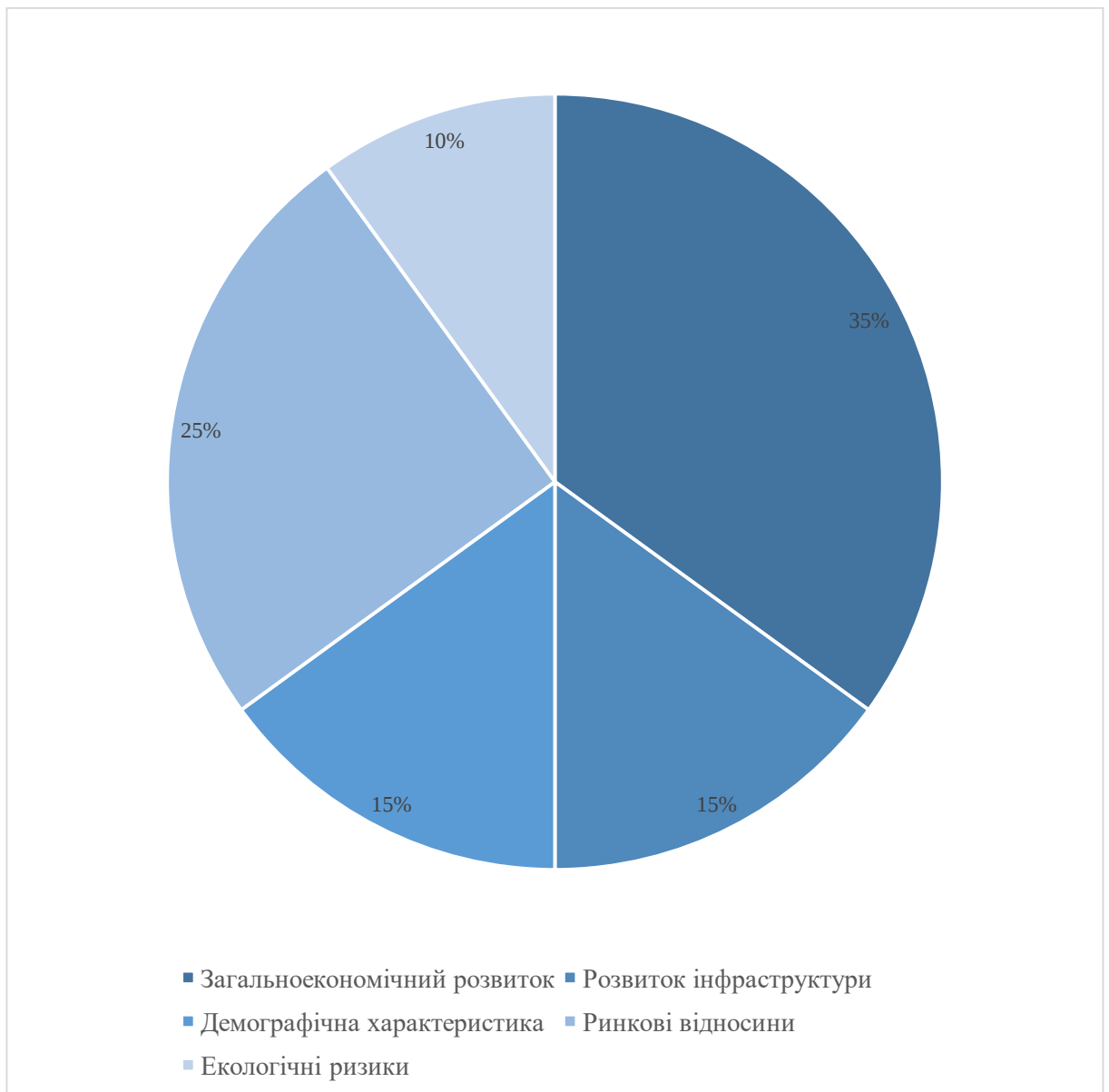

Рис. 1.4 Оцінка інвестиційної привабливості регіону
за методикою Д.М. Стеценка, %

Джерело: [10]

У контексті повоєнної відбудови оцінка рівня інвестиційної привабливості регіонів є одним з важливих інструментів стратегічного планування. Насамперед, дослідження допомагає врахувати масштаби руйнувань окремих областей та визначити пріоритетні території для фінансування. Аналіз спроможності регіонів до швидкої відбудови дає можливість до проведення диференціації регіонів за ступенями можливих ризиків.

Наявність особливих пам'яток у регіоні відіграє значну роль в оцінці інвестиційної привабливості. Вони створюють гарні умови для розвитку туристичної галузі. Для повоєнної України це буде важлива галузь для розвитку, тому що залучення туристичних потоків сприятиме збільшенню місцевих доходів й формуванню гарного іміджу на національному рівні.

Параметри повоєнної відбудови допомагають провести реальну оцінку можливості залучення інвестицій. Результати можна використовувати для формування програм відновлення з участю інвесторів, що пришвидшує тему повоєнної відбудови.

Таким чином, раціональне вивчення методів аналізу рівня фінансового забезпечення дозволяють розробити ефективну стратегію для досягнення сталого економічного розвитку України у довгостроковій перспективі. Дослідження сприяє раціональній оптимізації використання наявних ресурсів та мінімізації ризиків, які можуть бути пов'язані з нерівномірним розподілом фінансування між областями країни.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ ТА ЇХ ПОТРЕБИ У ВІДНОВЛЕННІ

2.1. Оцінка фінансового забезпечення функціонування регіонів України

Базовою ланкою фінансового забезпечення регіонів є місцеві бюджети, що спрямовують свою діяльність на фінансування основних базових потреб життєдіяльності громадян. Проведення аналізу рівня забезпечення є важливою передумовою визначення рівня спроможності областей.

Загальним зростанням характеризується динаміка місцевих доходів упродовж 2022-2024 рр. (табл. 2.1). У 2023 році досить стрімко зростали доходи від операцій з капіталом і неподаткові надходження на 65,65% та 59,14%.

Неподаткові надходження формуються за рахунок надання таких послуг:

- адміністративні послуги;
- власні надходження бюджетних установ;
- оренда майна.

Податкові надходження збільшились з 393460,60 млн. грн. до 441094,10 млн. грн. упродовж досліджуваного періоду. Варто зазначити, що у структурі податкових надходжень найбільшу частку займає податок на доходи фізичних осіб.

Значним є зростання доходів від органів державного управління, що свідчить про збільшення ролі державного бюджету у підтримці регіонів України. Стрімке зростання спостерігається за статтею доходів від міжнародних організацій та установ у 2024 році, що свідчить про зміцнення підтримки для зміцнення стабілізації ведення діяльності у громадах, проте це свідчить про збільшення рівня залежності від зовнішньої допомоги.

Таблиця 2.1

Динамічний аналіз доходів місцевих бюджетів в Україні
у 2022-2024 рр., млн. грн.

Елементи доходів	2022	2023	2024	Абсолютний приріст 2023-2022	Абсолютний приріст 2024-2023	Темп росту 2023/2022	Темп росту 2024/2023
Податкові надходження	393460,60	434540,90	441094,10	41080,30	6553,20	10,44%	1,51%
Неподаткові надходження	22041,10	36511,30	43603,70	14470,20	7092,40	65,65%	19,43%
Доходи від операцій з капіталом	2275,90	3621,80	4854,80	1345,90	1233,00	59,14%	34,04%
Від органів державного управління	136753,70	177385,10	187932,40	40631,40	10547,30	29,71%	5,95%
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	223,20	197,90	1427,40	-25,30	1229,50	-11,34%	621,27%
Цільові фонди	342,20	351,70	618,20	9,50	266,50	2,78%	75,77%
Всього	555096,70	652608,70	679530,60	97512,00	26921,90	156,38%	757,97%

Джерело: [11]

У загальній сумі доходів зведеного бюджету України без урахування трансфертів спостерігається різке зниження у 2023 році (рис. 2.1). Бюджетна політика була скерована на забезпечення оборони держави, тому використовувався державний бюджет.

Зокрема, з жовтня 2023 року податок на доходи фізичних осіб з військових акумулюється тільки на центральному рівні, що вплинуло на рівень доходів місцевих бюджетів.

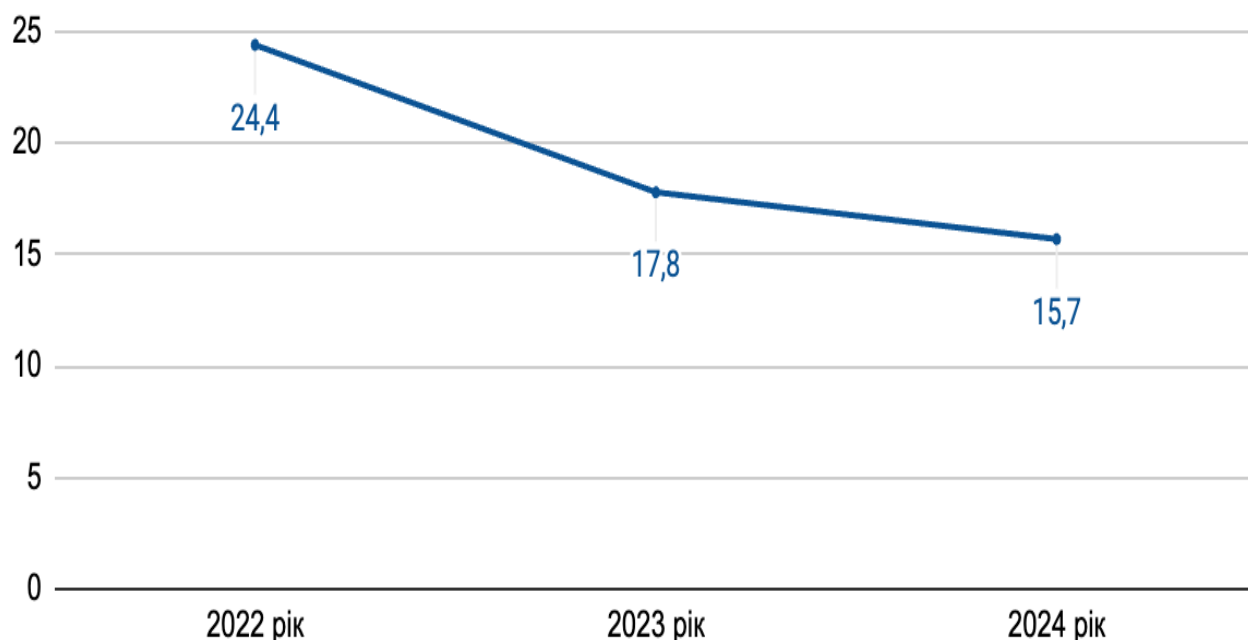

Рис. 2.1 Частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України (без трансфертів) у 2022-2024 рр., %

Джерело: [11]

Важливим аспектом аналізу є дослідження динаміки видатків місцевих бюджетів України. Відповідно до таблиці 2.2 після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році у структурі видатків спостерігаються зміни. Місцеві органи мали робити переорієнтацію фінансових ресурсів для забезпечення захисту критичної інфраструктури держави, підтримки регіонального населення та забезпечення безпеки територій.

Станом на 2023 рік місцеві органи збільшували видатки за усіма статтями для того, щоб підтримати усі важливі сфери регіонів. У 2024 році помітне скорочення місцевих видатків за статтями ЖКГ, економічна діяльність, охорона здоров'я і природного середовища.

Державний бюджет зосереджує свою увагу на оборонному захисті, безпеці населення, проте місцеві бюджети - на ключових послугах, які є базовими для громадян регіонів.

Таблиця 2.2

Динамічний аналіз видатків місцевих бюджетів в Україні
у 2022-2024 рр., млн. грн.

Елементи видатків	2022	2023	2024	Абсолютний приріст 2023-2022	Абсолютний приріст 2024-2023	Темп росту 2023/2022	Темп росту 2024/2023
Загальнодержавні функції	46469,10	53003,60	61563,10	6534,50	8559,50	14,06%	16,15%
Громадський порядок, безпека та судова влада	11108,30	16817,30	20054,00	5709,00	3236,70	51,39%	19,25%
Економічна діяльність	61065,80	112983,60	96725,60	51917,80	-16258,00	85,02%	-14,39%
Охорона навколишнього природного середовища	512,50	1193,40	869,00	680,90	-324,40	132,86%	-27,18%
Житлово-комунальне господарство	40631,40	62028,40	58638,40	21397,00	-3390,00	52,66%	-5,47%
Охорона здоров'я	31008,00	38161,20	37207,20	7153,20	-954,00	23,07%	-2,50%
Духовний та фізичний розвиток	22584,70	26653,40	29330,50	4068,70	2677,10	18,02%	10,04%
Освіта	232250,30	248186,60	283694,30	15936,30	35507,70	6,86%	14,31%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	29199,10	44879,40	57193,30	15680,30	12313,90	53,70%	27,44%
Міжбюджетні трансферти	9465,60	42915,30	26522,20	33449,70	-16393,10	353,38%	-38,20%
Всього	484294,80	646822,20	671797,60	162527,40	24975,40	791,02%	-0,55%

Джерело: [11]

Відповідно до поданої інформації Міністерством фінансів України, видатки державного бюджету збільшились з 27,4% до 54,9% упродовж 2021-2022 років. Основною причиною було збільшення фінансування сектору оборони і безпеки країни у зв'язку з початком повномасштабного вторгнення на території України у лютому 2022 року.

Розмір фінансування сектору безпеки займав значне місце у видатках у 2024 році, а саме:

- 166,8 млрд. грн. фінансування Національної гвардії;
- 120,7 млрд. грн. забезпечення Національної поліції;
- 110,2 млрд. грн. обслуговування Прикордонної служби;
- 51,2 млрд. грн фінансування Служби безпеки України.

Варто зазначити, що наведені вище напрями є базою сектору внутрішньої безпеки України, оскільки їх функціонування та діяльність забезпечують стабільність роботи інституцій та проведення координації їх дій. Їх реалізація сприяє своєчасному реагуванню на можливе виникнення загроз.

Місцеві бюджети України є залежними від трансфертів, так як надходжень з власних джерел фінансування не вистачає для забезпечення належного рівня функціонування усіх громад держави. У цьому контексті варто зазначити, що залежність впливає на рівень вразливості місцевих фінансів.

Згідно з офіційними даними упродовж 2022-2024 рр. різниця між українцями, що виїжджали та повертались до України зменшилась (рис.2.2). Динаміка свідчить про поступову стабілізацію міграційних процесів. Водночас, 2,4 мільйони громадян виїхало за кордон та не повернулось.

У контексті повоєнного відновлення міграція є викликом для соціально-економічної системи України, тому що виїжджають кваліфіковані спеціалісти та зменшується кількість людських ресурсів.

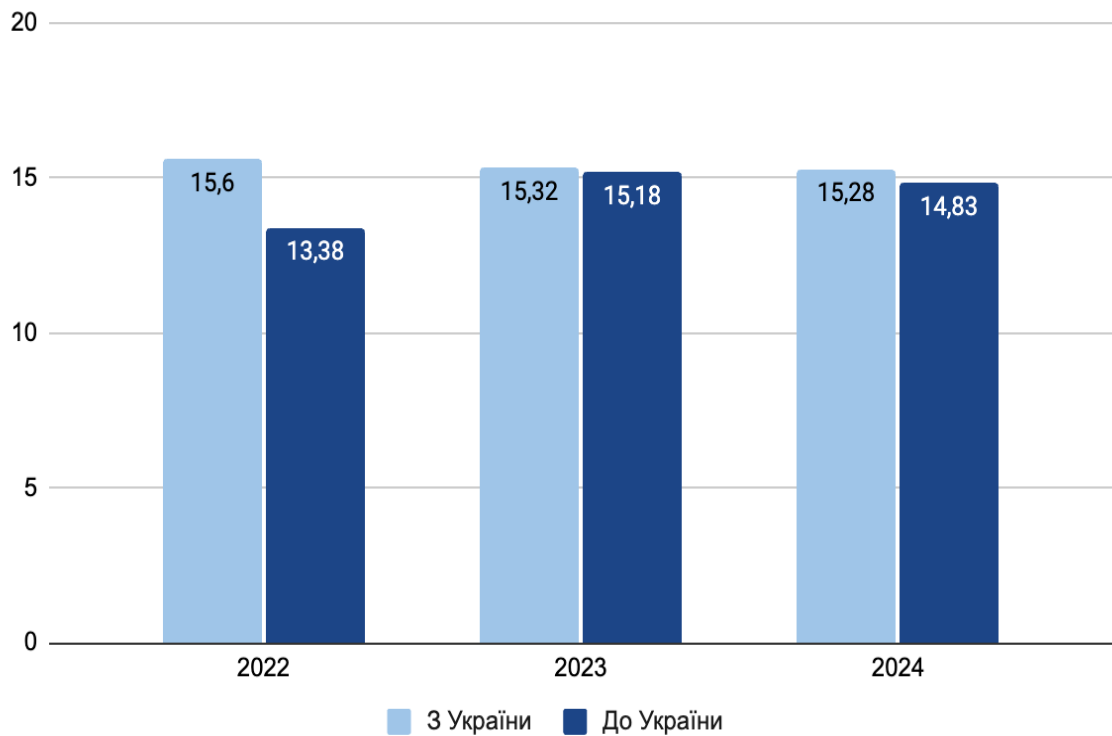

Рис. 2.2. Динаміка перетину кордону громадянами України, к-сть осіб
Джерело: [12]

Втрата фахівців має негативний вплив на відбудову, тому слід запровадити комплексний підхід щодо стимулювання повернення спеціалістів. Важливо розвивати програми проходження підвищення кваліфікації для подальшого розвитку ключових навичок.

Згідно з даними рисунку 2.3 на початку повномасштабної військової агресії ринок праці на території України зазнав різких змін, тому що спостерігається падіння активності зі сторони роботодавців та потенційних робітників. Поступово ситуація змінювалась, тому що станом на середину 2022 року кількість поданих резюме різко збільшилась до 130%.

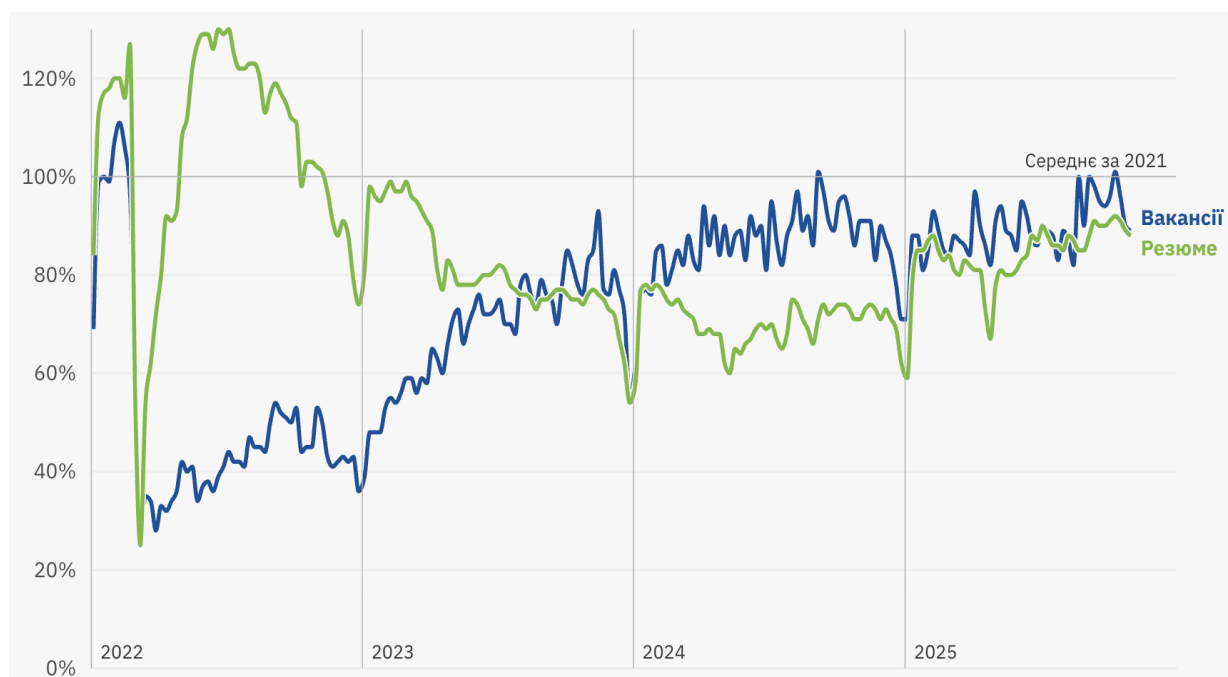

Рис. 2.3. Темпи приросту поданих роботодавцями вакансій та резюме безробітних осіб у 2022–2024 рр., %

Джерело: ЦЕС

Водночас активність подання нових вакансій була на рівні 41%. Упродовж 2023-2025 рр. ситуація на ринку праці стабілізувалась, тому що вакансії та подані резюме доходили до меншого розриву.

Підсумовуючи викладений матеріал, можна стверджувати, що фінансування регіонів України потребує залучення додаткових ресурсів у зв'язку з наявним дефіцитом бюджету України. Зокрема, це зумовлює необхідність аналізу альтернативних джерел фінансування. Забезпечення диверсифікованого підходу до мобілізації ресурсів є важливою передумовою реалізації заходів щодо відновлення постраждалих громад країни.

2.2. Аналіз збитків та потреб регіонів України у повоєнний період

Ключовим етапом повоєнної відбудови є детальний аналіз завданих збитків у ході повномасштабного вторгнення в Україну та відповідний рівень потреб для відновлення.

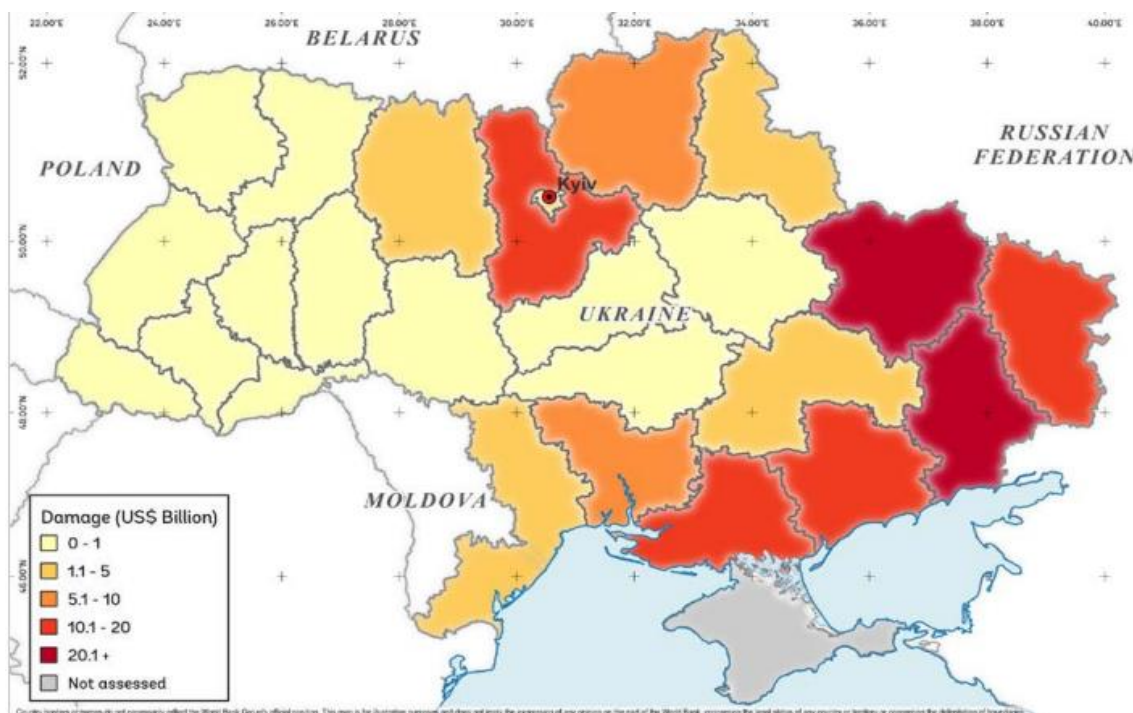

Рис. 2.4 Збитки, які були завдані Україні станом на 31 грудня 2024 р,
млрд. дол. США
Джерело: RDNA 4

Згідно з дослідженням команди з проведення оцінки завданої шкоди було розроблено карту збитків (рис. 2.4). Водночас, у ході аналізу не брали до уваги рівень пошкоджень на території регіону АР Крим, тому що півострів є тимчасово окупованим країною-агресором.

Безперечно найбільш постраждалими є такі області, як Луганська, Харківська, Донецька, Херсонська і Запорізька, оскільки збитки у зазначених регіонах становлять понад 127 млрд. дол. США. Ці регіони є на кордоні з росією, тому на їх території відбувались найінтенсивніші бойові дії. Слід зазначити, що Київська область також зазнала масштабних збитків, тому що країна-агресор здійснювала постійні атаки на столицю України [14].

Ефективним інструментом проведення аналітичної оцінки є застосування матриці кластеризації, оскільки це допомагає належним чином систематизувати регіони країни за відповідними показниками та характеристиками.

У результаті проведення кластерного аналізу інвестиційної привабливості регіонів України у період повоєнного відновлення було побудовано матрицю матрицю та зроблено наступні висновки (рис.2.5).

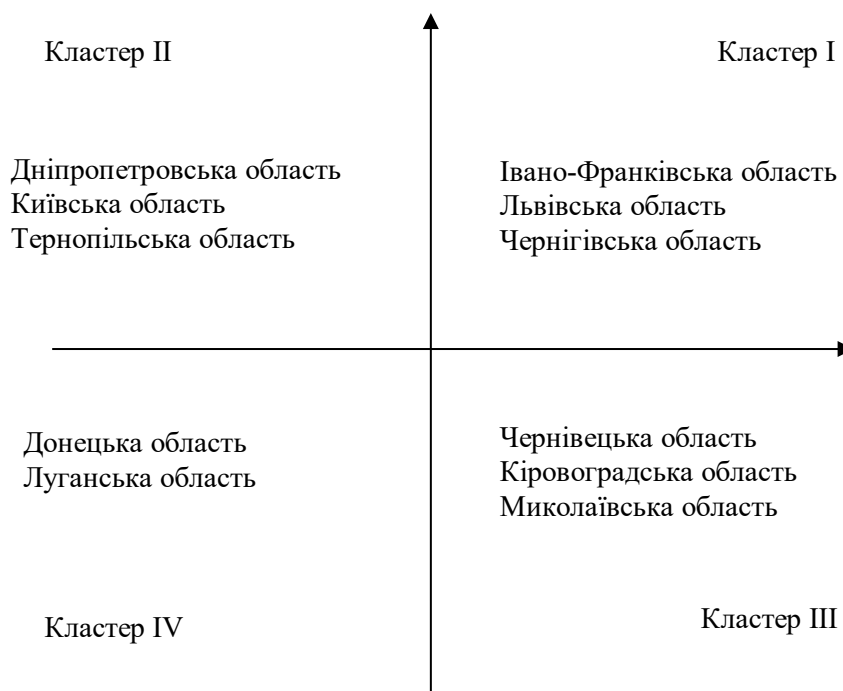

Рис. 2.5. Матриця кластеризації регіонів України

Джерело: створено автором

Львівська, Івано-Франківська та Чернігівська області віднесені до кластеру I так як мають високий рівень інвестиційної привабливості. Області мають сприятливий бізнес-клімат та потенціал для розвитку інвестиційної сфери.

До кластеру II було віднесено Дніпропетровську, Київську та Запорізьку області. У зв'язку з повномасштабним вторгненням вони зазнали значних втрат. Окреслені регіони мають високий економічний потенціал, проте вони потребують значного вкладання ресурсів для відновлення постраждалих галузей для подальшого розвитку інвестиційних програм.

Низьким рівнем інвестиційної привабливості характеризуються Чернівецька, Миколаївська та Кіровоградська області. Їх потенціал є обмеженим, тому місцевій владі варто звернути увагу на розширення можливостей. Потреби у відновленні є мінімальними.

Донецька та Луганська області наразі мають низьку інвестиційну привабливість та високу потребу у відновленні. Так як досить великі площі регіонів є тимчасово окупованими, після деокупації вони потребуватимуть великої кількості ресурсів для відбудови. Для цього варто залучати державні, місцеві органи та міжнародні організації, які скоординують програми відбудови регіонів.

Аналіз потреб повоєнної відбудови є важливим аспектом дослідження наслідків війни. Це дозволяє виокремити пріоритетні напрями економіки. Насамперед, дослідження надає можливість провести ґрунтовний аналіз на основі якого можливе планування і розподіл усіх ресурсів фінансування. Ефективність проведення заходів повоєнного відновлення є важливою для майбутнього економіки України.

Для регіонів України важливе значення мають економічні напрями, оскільки вони є основою розвитку. Промисловість відіграє системо утворюючу роль, оскільки забезпечує значну частку надходжень до місцевих бюджетів. У свою чергу, аграрний сектор виконує стратегічну функцію щодо продовольчого забезпечення населення України. Зокрема, він підтримує рівень експортного потенціалу держави.

Україна – це аграрна країна, тому сільськогосподарські культури є невід’ємною частиною економіки. Станом на 2021 рік було експортовано сільськогосподарської продукції у 180 держав, з цих країн 30% було поставлено до Європейського Союзу. Варто зазначити, що після регулювання експортної діяльності, українська продукція мала нищівний вплив на фермерів країн Європейського Союзу. Наведені події призвели до зернової кризи. Для того, щоб налагодити співпрацю, Єврокомісія прийняла рішення про введення ембарго [15].

Відповідно до рисунку 2.6, у довоєнний період суб’єкти господарювання агропромислового комплексу приносили 40% експортної виручки. Так станом на 2021 рік було зібрано 108 млн т. олійних і зернових культур, проте після

повномасштабного вторгнення це значення зменшилось у два рази до 60 млн т., що мало негативний вплив на діяльність економіки України.

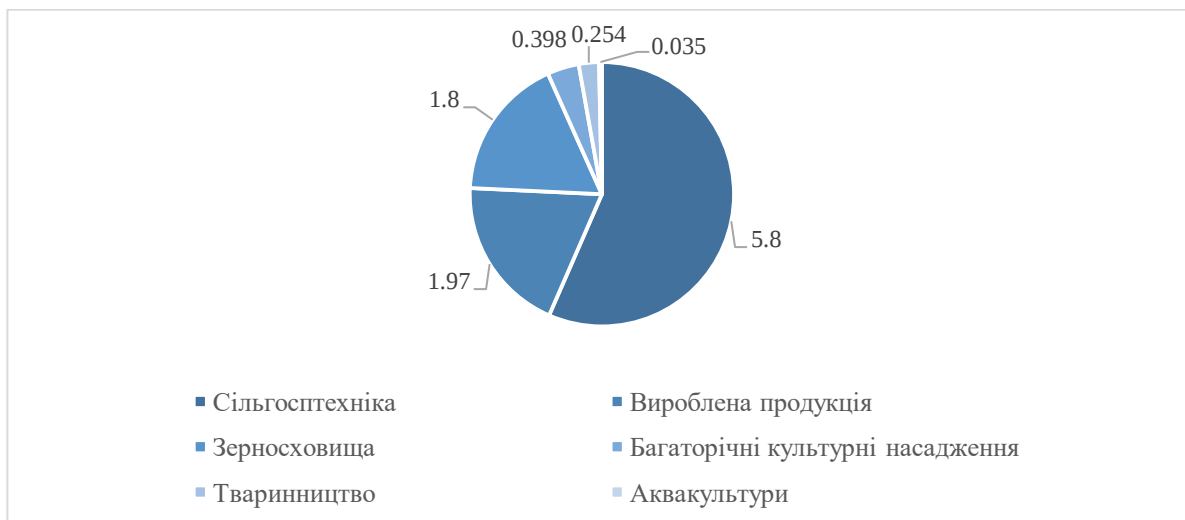

Рис. 2.6. Дослідження збитків у сільському господарстві на території України станом на 2024 рік, млрд. дол. США

Джерело: Київська школа економіки

Відповідно до проведеного аналізу Київською школою економіки, станом на 2024 рік збитки у сільськогосподарській сфері становлять 10,3 млрд. дол. США. Згідно з даними рисунку 2.6 найбільшу частку у сумі збитків займає знищення або часткове пошкодження сільськогосподарської техніки.

Зокрема, понад 181 тисяча одиниць було пошкоджено, з яких 18,2 тисячі повністю знищених тракторів та 6,8 тисяч придатних для використання після ремонту. Вагоме місце у аналізі займають зернохосовища, оскільки 37,5% сільськогосподарських угідь, які перебувають на території Харківської області, були у тимчасовій окупації [15].

Загалом 61% зернохосовищ Харківського регіону були знищені або частково пошкоджені. 16,3 тис. га багаторічних культурних насаджень України потребують відновлення на суму у розмірі 398 млн. дол. США. Збитки тваринництву та аквакультурі оцінюються у розмірі 254 млн. дол. США та 35 млн. дол. США відповідно

Значних масштабів збитків зазнали аграрії Херсонської області, оскільки середній рівень врожайності досліджуваного регіону України зменшився. Окрім

того, було знищено або частково пошкоджено 40000 га загальних посівів, 20000-3000 га соняшників, що відповідно призвело до збільшення суттєвих втрат аграрного сектору держави [16].

Понад 12 суб'єктів господарювання аграрного сектору було знищено на території Миколаївської області. Зокрема, понад 13 тисяч одиниць було частково пошкоджено або повністю знищено.

Промислова галузь економіки України зазнала значних руйнувань, що відповідно призвело до суттєвого рівня скорочень виробничих потужностей регіонів країни. Необхідно акцентувати увагу на тому, що такі суб'єкти господарювання, як ПрАТ «Азовсталь», АТ «Авдіївський коксохімічний завод» і ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча» перебувають під тимчасовою окупацією країни-агресора на території Донецької області.

Упродовж 2021 року Україна виробляла 21,4 млн. т. сталі та 21,2 млн. т. Чавуну, що свідчить ефективне ведення діяльності у промисловій галузі (рис.2.7). Станом на 2022-2023 роки суб'єкти господарювання виробляли на одному рівні, хоча негативна динаміка щодо зменшення теж має місце наприкінці 2023 року.

У 2024 році ситуація значно покращилась, так як виробництво збільшилось. Стан галузі потребує підтримки від держави та іноземних партнерів для того, щоб підприємства вийшли на довоєнний рівень виготовлення.

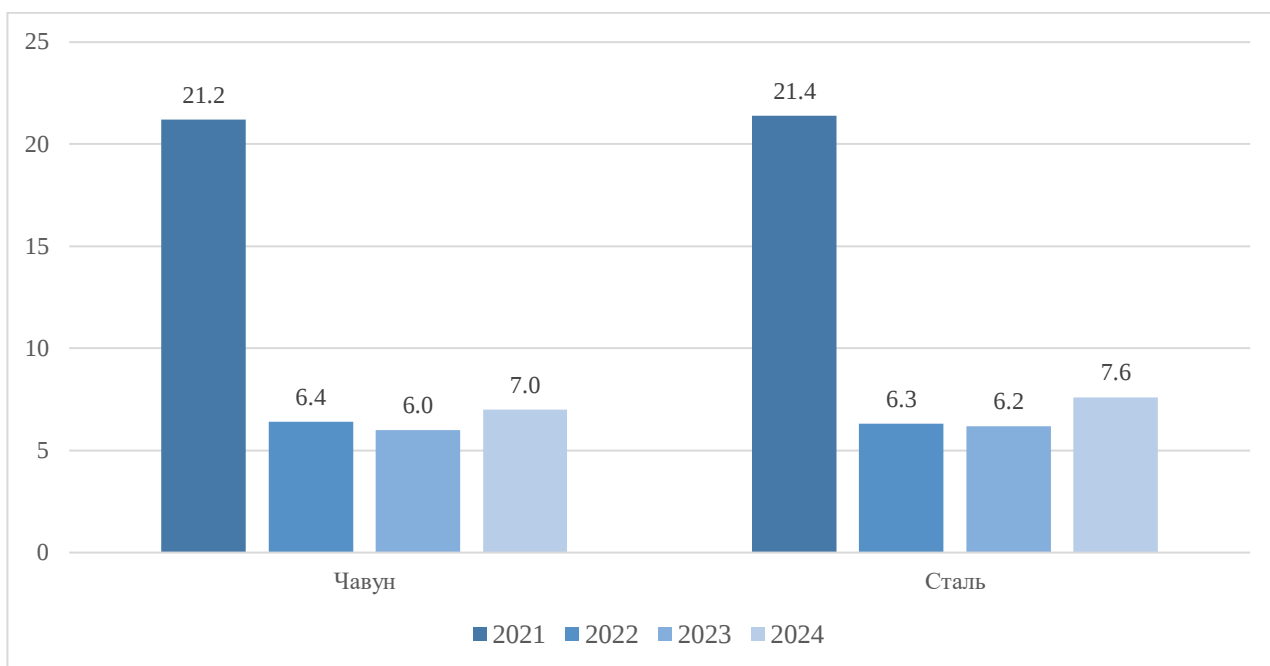

Рис. 2.7. Обсяги виробництва металопродукції в Україні у 2021-2024 рр., млн. т.

Джерело: [17]

Суттєвих втрат зазнала вугільна промисловість, що проявлялось у пошкодженні та знищенні шахтної інфраструктури на території України і тимчасовій окупації регіонів. Станом на 2024 рік збитки становлять 0,4 млрд. дол. США.

Країною-агресором було окуповано близько 60% вугільних територій в Україні, оскільки 85 шахт знаходяться на території Донецької і Луганської областей.

На рисунку 2.8 наведено інформацію про наявні руйнування українських шахт. Зокрема, найбільша шахта з видобутку коксівного вугілля «Покровська» припинила свою роботу у зв'язку з руйнуваннями. Зупинка роботи шахтоуправління має негативний вплив на економічну діяльність, оскільки тепер Україна має імпортувати коксівне вугілля [18].

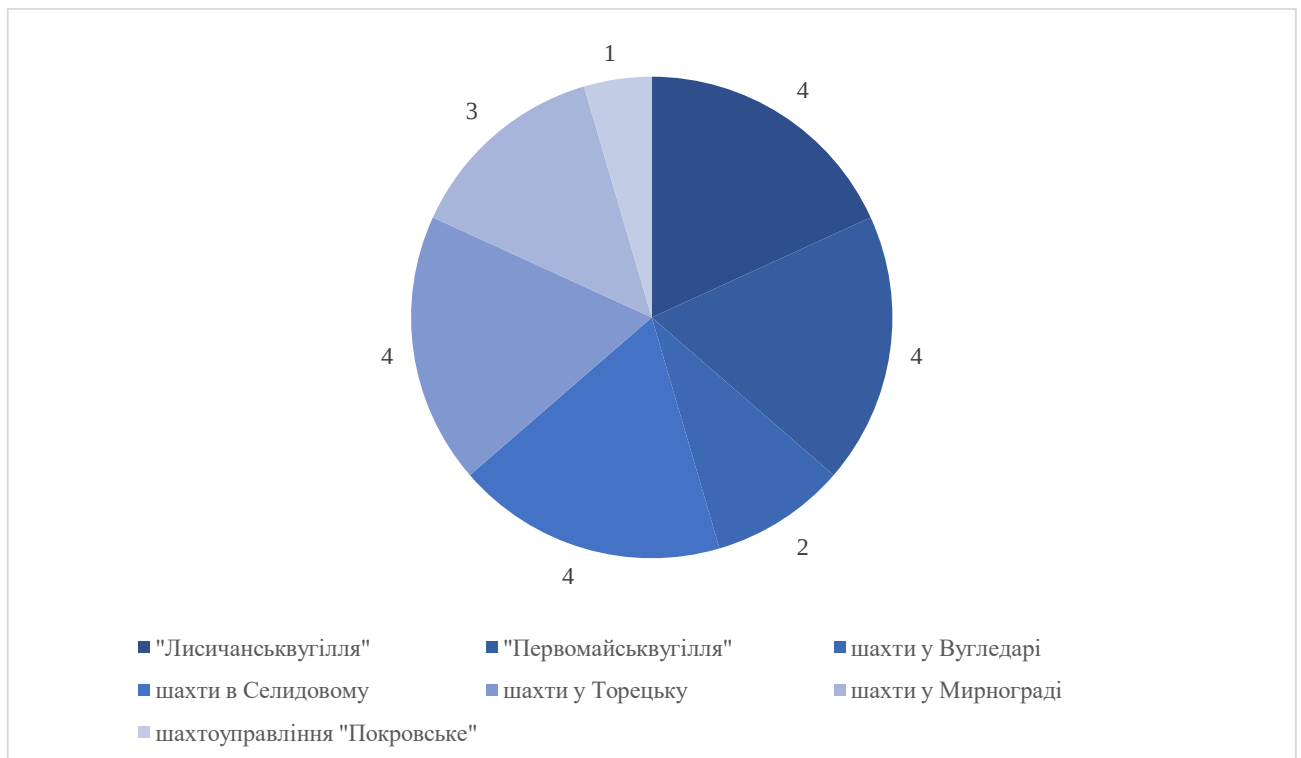

Рис. 2.8. Зруйновані або частково пошкоджені шахти
на території України, к-сть штук

Джерело: [18]

Відповідно до наведеної інформації у аналітичній записці «Вугільна промисловість України в умовах гібридної війни» у зв'язку із окупацією громад Луганщини було втрачено 1 млрд. тон запасів вугілля.

Рисунок 2.9 відображає ключові сектори відновлення інфраструктурної бази. Відповідно до наведених даних, найбільша частка фінансового забезпечення спрямована на відбудову громадських будівель та критичну інфраструктуру регіонів України, оскільки це пов'язано з тим, що громадянам держави не має де жити через зруйновані житла через постійні обстріли країною-терористом. Щодо наступного пункту, то він є стратегічно важливим для економічної стабільності країни.

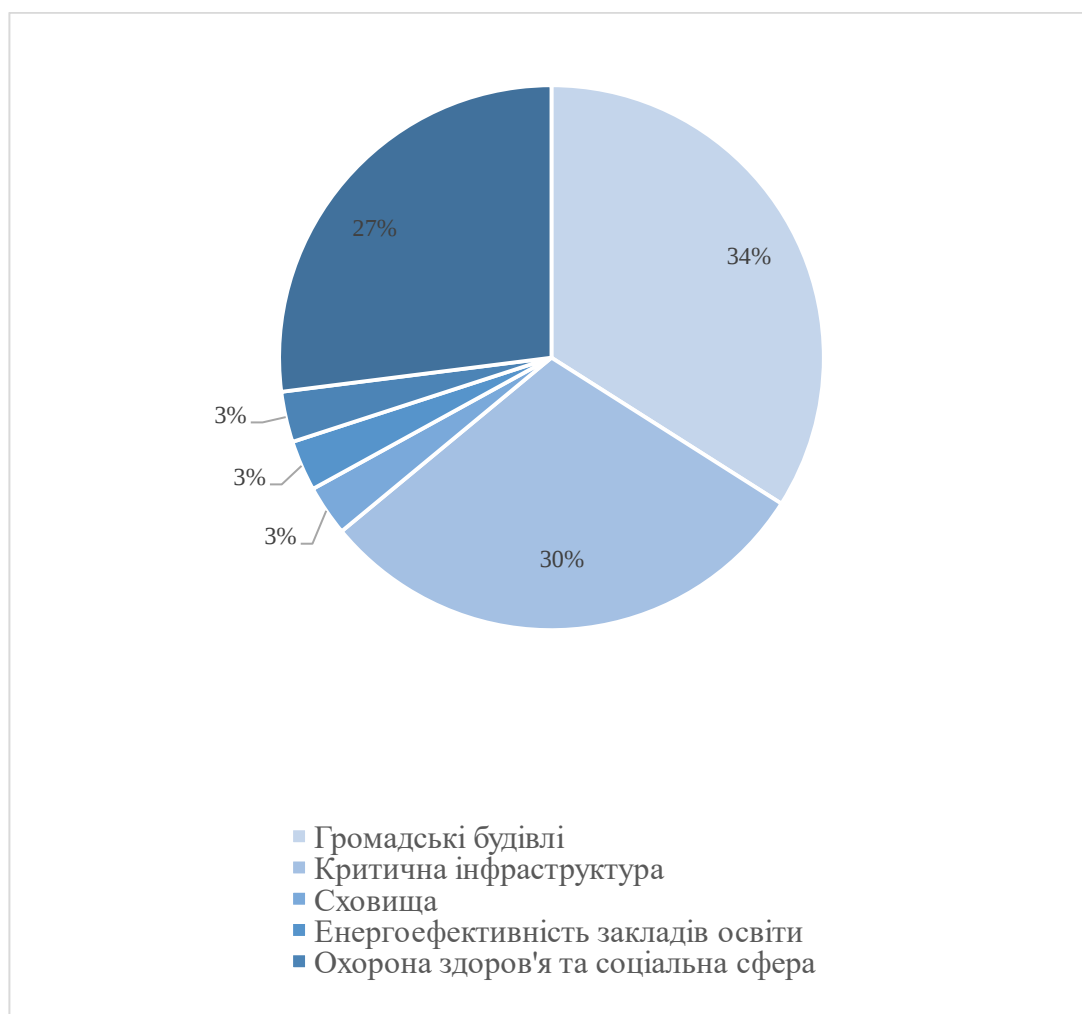

Рис. 2.9. Стратегічні напрями відбудови інфраструктури в Україні
у повоєнний період, %

Джерело: RDNA 4

Згідно з даними рисунку 2.10 Група Світового банку виділила найбільші потреби, які припадають на такі сектори:

- житловий сектор - 84 млрд. дол. США;
- транспортна галузь - 78 млрд. дол. США;
- енергетичний сектор - 68 млрд. дол. США;
- промисловість - 64 млрд. дол. США;
- сільське господарство - 55 млрд. дол. США.

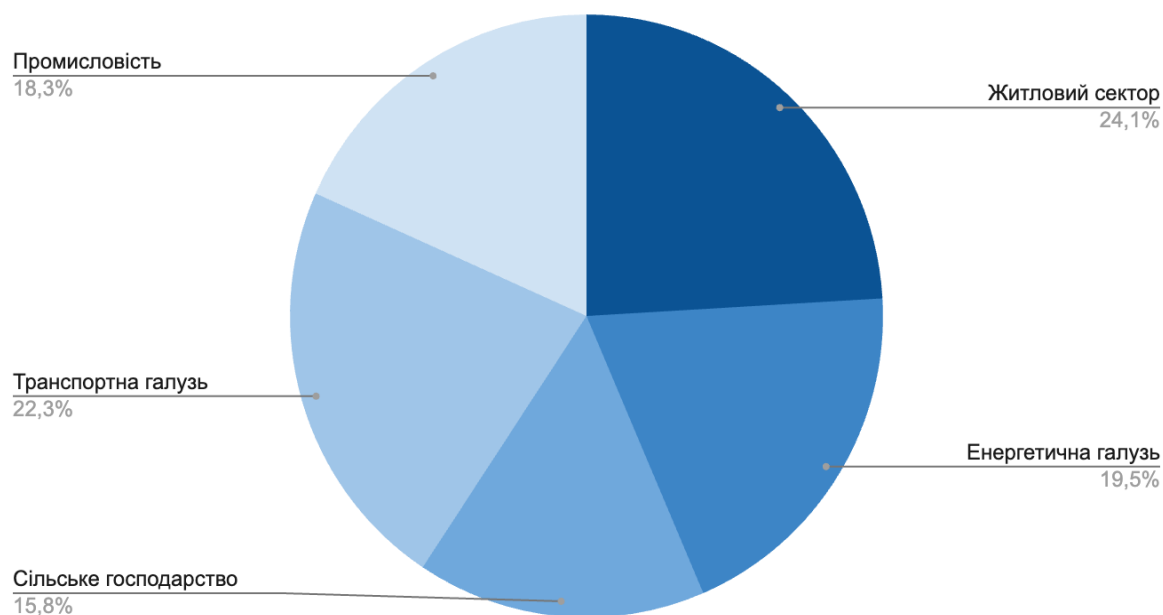

Рис. 2.10. Найбільш пріоритетні потреби у секторах
повоєнного відновлення України, %

Джерело: RDNA 4

Істотне зниження сталої діяльності економіки спостерігається у зв'язку з масштабними руйнуваннями енергетичної сфери. Під час проведення оцінки пошкоджень енергетичної галузі було зроблено висновок, що загальна сума збитків становить 1,8 млрд. дол. США. У таблиці 2.3 було досліджено прямі збитки енергетичному сектору України.

Згідно з аналізом Київської школи економіки, було пошкоджено 3 теплоелектроцентралей та 5 одиниць повністю зруйновано. Зокрема, 28 нафтобаз було частково пошкоджено у зв'язку з атаками.

Таблиця 2.3

Аналіз прямих збитків енергетичному сектору України

Вид збитків	Кількість пошкоджених об'єктів	Кількість зруйнованих об'єктів	Оцінка втрат, млрд. дол. США
ТЕЦ, од.	3	5	0,104
Нафтобази, од.	28	-	0,3
Магістральні електромережі, к-ть	-	218	0,3
Транспортування газу, к-ть	-	180	0,2
Розподіл газу, к-ть	-	7453	0,2

Джерело: Київська школа економіки

Екологічна катастрофа в Україні супроводжувалась руйнуванням Каховської ГЕС у 2023 році. Різні міжнародні науковці зробили оцінку наслідків руйнування української греблі. Географ Шведського університету сільськогосподарських наук Брайн Конс переконаний, що має надзвичайний вплив на сільське господарство країни, тому що частина площ була затоплена унаслідок руйнівних потоків, а інша – висušена через нестачу води.

. У зв'язку з цим Укренерго вводить відключення у регіонах країни для того, щоб відновити належний рівень запасів електроенергії. Польща, Словаччина та Румунія надавали аварійну допомогу українській енергосистемі. У березні 2024 під атакою була найбільша гідроелектростанція в Україні ДніпроГЕС, яка знаходиться в Запоріжжі. Варто зазначити, що відновлення пошкоджень потребуватиме великих зусиль [19].

На початку повномасштабного вторгнення країною-терористом було захоплено Запорізьку АЕС у місті Енергодар. Ця подія мала негативний вплив на економічну ситуацію в Україні. Ця атомна станція є найбільшою у Європі. ЗАЕС виробляла приблизно 20% електроенергії у державі. Чотири блоки станції вимкнені й тільки два в гарячому стані, проте реактори їх зупинені. Країна-агресор намагалась з'єднати українську АЕС зі своєю енергетичною системою, проте вони не мали відповідного рівня кваліфікації для проведення цього.

Також на тимчасово окупованих територіях залишилось 30% сонячних електростанцій і 80% вітрової генерації. Значна частка відновлюваної електроенергії знаходилась на території Запорізької і Херсонської областей. У зв'язку з нападом країни-агресора було повністю знищено вітряки суб'єкта господарювання «Віндкрафт України», власником яких був Карл Стурен.

Упродовж 2023 року обсяг імпорту до України був невеликим, що свідчить про те, що енергетична система ефективно працювала (рис.2.11).

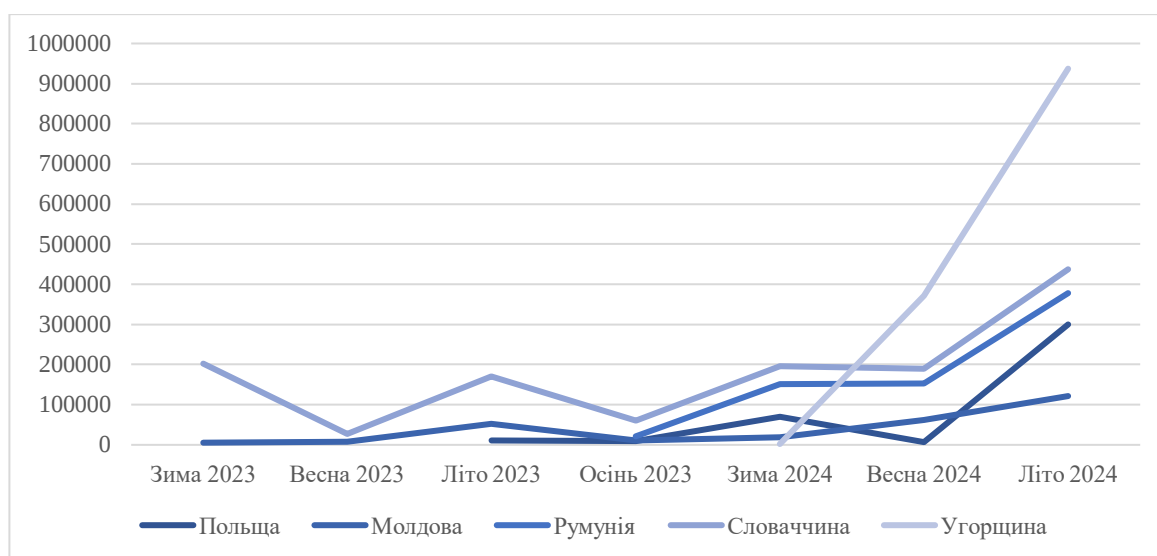

Рис. 2.11. Обсяг імпорту електроенергії в Україні у 2023-2024 рр., тис. МВт-год
Джерело: [20]

Найвищі темпи зростання спостерігаються в Угорщині, що означає, що ця країна найбільше надавала підтримки для нашої електроенергії. Варто зазначити, що початок зимового періоду у 2024 характеризується зростанням імпорту з інших країн. Це пов'язано з тим, що через постійні атаки країни-агресора українська енергетична система зазнавала сильних пошкоджень, через які Укренерго мало впроваджувати відключення для населення. У період з весни 2024 до літа 2024 динаміка є негативною, тому що спостерігається тенденція до стрімкого зростання обсягів імпорту в Україну.

Під час стабільної роботи енергетичної системи держава активно використовувала свій потенціал для того, щоб експортувати електроенергію до інших країн (рис.2.12).

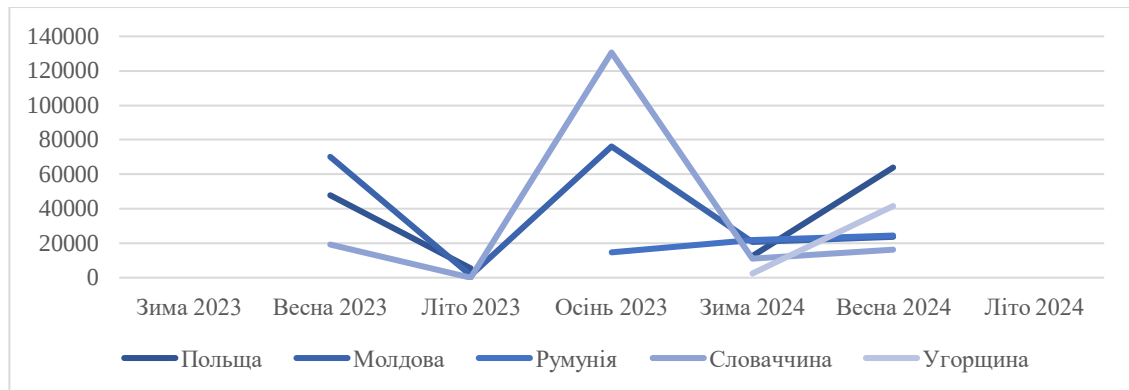

Рис. 2.12. Обсяг експорту електроенергії в Україну у 2023-2024 рр., тис. МВт-год

Джерело: [20]

Кульмінаційним часом експортної діяльності є осінь 2023 року, так як у цей період система України працювала найефективніше. Найбільший обсяг електроенергії отримала Словаччина. Крім того, весною 2024 року попри те, що Україна мала залучати додатково електроенергію для життєдіяльності, енергетична система досі мала потужності експортувати до Польщі, Молдови, Румунії, Словаччини та Угорщини.

Вивчення аналізу розподілу фінансових ресурсів є елементом проведення оцінки ефективності ведення бюджетної політики. Державна казначейська служба України опублікувала звіт, як було розподілено акумульовані кошти за основними напрямками. Найбільше фінансового забезпечення отримала критична інфраструктура в регіонах держави, компенсації за майно та регіональні проекти відновлення.

Кошти на інші потреби становили найменшу частку в загальній класифікації ресурсів фонду, а саме 978 млн. грн., з яких:

- 179 млн. грн було спрямовано на проведення капітального ремонту закладів вищої освіти в Україні;
- 544 млн. грн. виділено для того, щоб провести реконструкцію об'єктів, які належать Міністерству оборони України;

- 200 млн. грн. надано для відновлення центру соціально-психологічної реабілітації українських громадян за проектом Мінветеранів;
- 53 млн. грн. виділено на відбудову роботи центрального органу Державної служби України з надзвичайних ситуацій.

Державна казначейська служба України мала раціонально розподілити кошти Фонду ліквідації наслідків збройної агресії на ключові потреби регіонів держави.

На рисунку 2.13 продемонстровано області, з яких найбільше було зареєстровано пошкоджене та знищене майно за програмою «Відновлення». Варто зазначити, що 75% усього фінансового забезпечення витрачається на будівельні матеріали для відбудови інфраструктури.

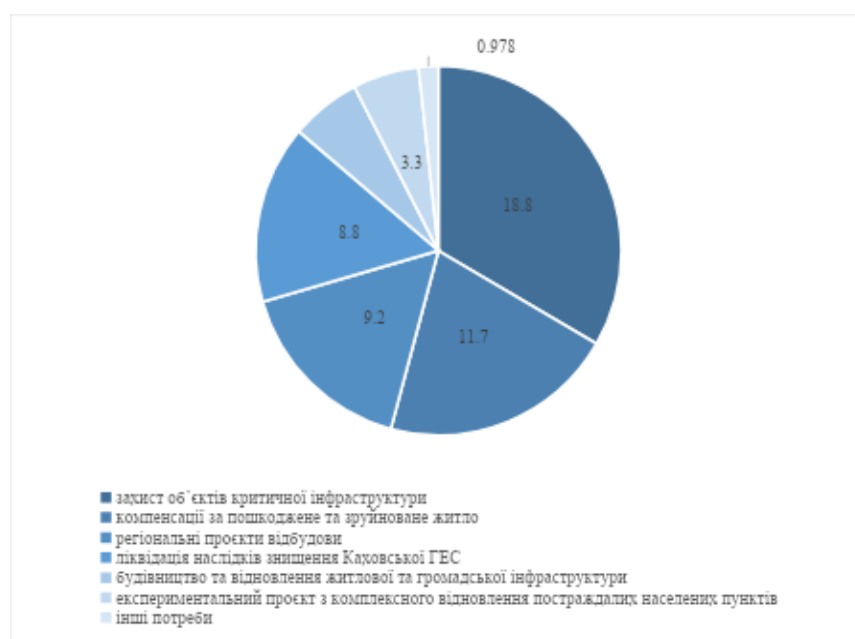

Рис. 2.13. Розподіл коштів Фонд ліквідації наслідків збройної агресії за різними напрямами в Україні у 2023 році, млрд. грн.

Джерело: [21]

Зокрема, за національною програмою «Відновлення» державні органи виплатили понад 53 мільярди гривень громадянам України для відбудови пошкоджених будівель або купівлі нових домів. У Київській області місто Буча

спеціальна комісія розглянула 1300 заявок та надала допомогу у розмірі 117 мільйонів гривень на ремонт і 77,5 мільйонів гривень на нове житла [22].

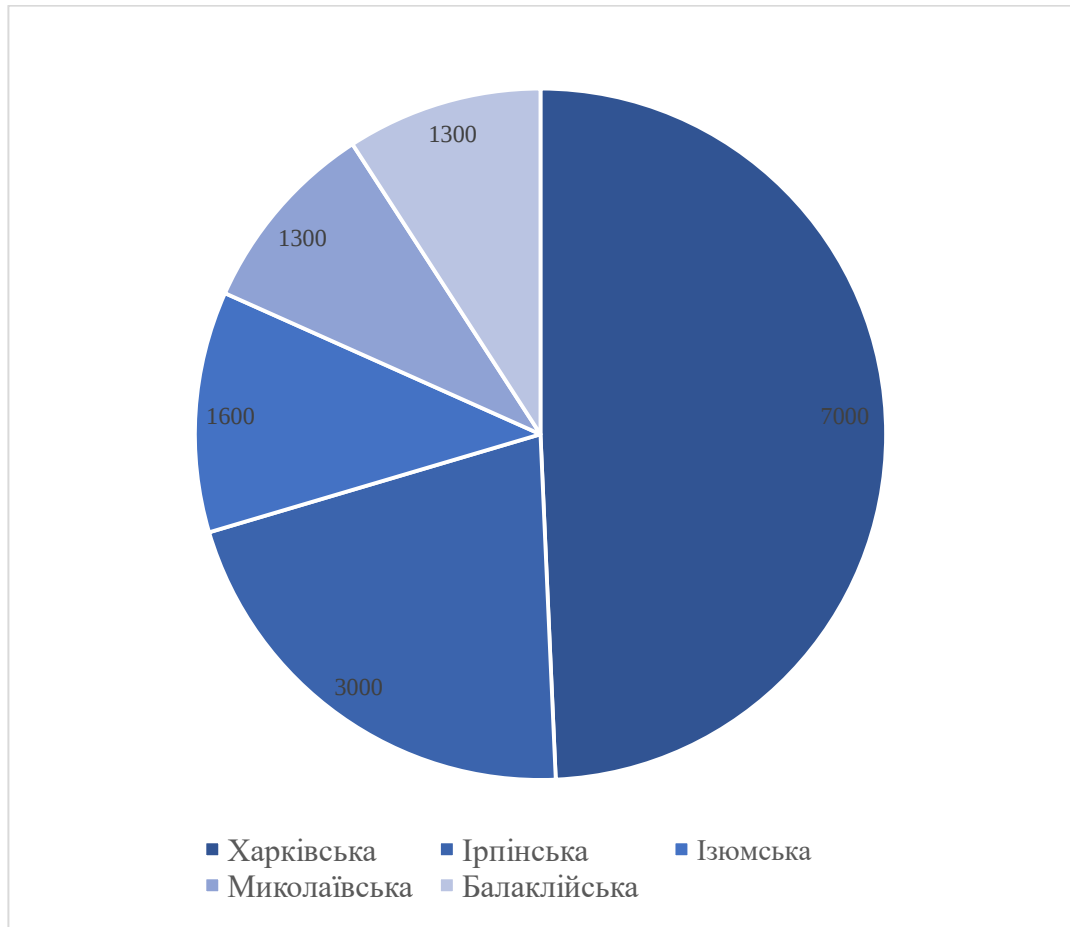

Рис. 2.14. Обсяги поданих заявок програми «єВідновлення» серед лідируючих громад України у 2023 році, шт.

Джерело: [22]

Загалом проектом скористалися 150 тисяч сімей, з яких 9 тисяч це ВПО. Зокрема, було прийнято рішення запровадити окрему програму для внутрішньо переміщених осіб, які проживали на тимчасово окупованих регіонах України. Згідно з умовами проекту видається сертифікат терміном дії на 5 років.

У жовтні 2022 року було запроваджено програм «єОселя», за якою надавалось іпотечне кредитування перш за все для військових, наукових працівників, робітників сфери освіти та медиків з використанням пільгової ставки у розмірі 3%. Надалі проєкт було розширено для ветеранів війни та внутрішньо переміщених осіб зі ставкою 7%. 18000 громадян України отримали

кредит на житло за програмою «ЄОселя» на загальну суму 30 мільярдів гривень [23].

Для вирішення основних питань Президентом України було видано указ про те, щоб було створено Національну раду з відновлення України. Стратегічним завданням є розробка аналогу «Плану Маршалла», який було створено для відновлення Європи після наслідків Другої світової війни. План має охоплювати такі сектори, як відновлення інфраструктури, реорганізація та оновлення роботи державних органів і шляхи розвитку країни [6].

Варто зазначити, що «План Маршалла» - це приклад першого успішно реалізованого політико-економічного проєкту, за допомогою якого було отримано наступні результати:

- відновлено сферу промисловості та основну інфраструктуру європейських країн;
- було вирішено питання товарного дефіциту у світі;
- сформували ключові аспекти загальноєвропейської співпраці;
- закладено основи ведення політики на території Європи;
- відбулась адаптація та модернізація Сполучених Штатів Америки.

Реалізація наведеного плану забезпечила досить швидшу реалізацію процесів відбудови на зруйнованих територіях. Насамперед було проведене структурне оновлення технологій для того, щоб забезпечити довгострокову стабілізацію ведення діяльності.

Ключову роль у процесі відбудови територій відіграють міжнародні конференції, так як вони є платформою з координації фінансової та технічної допомоги. Зокрема, зустрічі допомагають розвитку та мобілізації інвестиційних ресурсів у розвиток економіки України.

У лютому 2024 року спільно з представниками уряду Японії було проведено конференцію Japan-Ukraine Conference for Economic Growth & Reconstruction у Токіо. Основною метою є посилення співпраці для повоєнного відновлення української економіки. Планується залучення інвестицій для реалізації проєктів у таких сферах, як енергетична, цифрова та інфраструктура.

Було обумовлено 5 грантів на загальну суму у розмірі 700 млн. дол. США Japan International Cooperation Agency на чолі з представниками Японії спільно з Україною доставили критично важливе енергетичне обладнання до Херсонської, Миколаївської, Дніпропетровської, Одеської, Харківської і Київської областей [24].

Фонд Open Door Ukraine з Нідерландів здійснює реалізацію 21 програми відбудови медичних та освітніх установ у Чернігівській, Київській, Запорізькій, Сумській та Харківській областях. У листопаді 2024 року було проведено конференцію EU for Ukraine спільно з Європейським інвестиційним банком. Результатом було прийнято рішення про надання підтримки та інвестування у критичну інфраструктуру на території України. ЄІБ затвердив бюджет у розмірі 100 млн. євро.

У контексті повоєнної відбудови вагоме місце займають програми та платформи, які будуть забезпечувати ефективний підхід до відновлення усіх постраждалих сфер в Україні. Основний принцип відбудови це «build back better», який означає побудувати щось краще, ніж було раніше.

DREAM - це система управління публічними інвестиціями в Україні. Вона забезпечує ефективне управління проєктами відновлення. Програма відповідає міжнародному стандарту Open Contracting Data Standard, тому дані є відкритими та прозорими. На платформі DREAM подано проєкт «Освіта без меж», який полягає у відбудові закладів загальної середньої освіти у Сумській області, які постраждали внаслідок повномасштабного вторгнення країни-агресора. Розроблений проєкт узгоджено зі стратегією регіонального розвитку Сумської області на 2021-2027 рік, що є важливим у аспектах майбутньої повоєнної відбудови. До реалізації проєкту задіяно міські, сільські та селищні ради області. Головним розпорядником коштів є Сумська обласна державна адміністрація [9].

Основною метою є відновлення закладів освіти:

- капітальний ремонт громадсько-побутового корпусу у місті Суми;
- ремонт спортивного закладу у місті Путивль;

- оновлення системи опалення та реконструкція Бочечківського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів у селі Бочечки;
- ремонт Чернеchosлобідського навчально-виховного комплексу «Загальноосвітня школа I-III ступенів- дошкільний навчальний заклад» у селі Чернеча Слобода;
- термомодернізація Комишанської загальноосвітньої школи I-III ступенів у селі Комиші;
- оновлення Роменського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів № 8 у місті Ромни;
- реконструкція Охтирської загальноосвітньої школи I-III ступенів №5 імені Р.К. Рапія у місті Охтирка;
- ремонт закладу дошкільної освіти №5 міста Тростянець;
- оновлення комунальної установи Сумська спеціалізована школа I-III ступенів № 17 у місті Суми;

ТОВ «Центр експертиза» та ТОВ «УКРЕКСПЕРТИЗА ГРУП» провели незалежні експертизи поданої проектної документації. Зокрема важлива увага надавалась кошторису, який було подано. Проект «Освіта без меж» наразі на етапі розгляду та аналізу.

Отже, відповідно до отриманих результатів у ході дослідження було зроблено наступні висновки. У ході аналізу було проаналізовано постраждалі аграрні області України. Загальний рівень збитків становить 127 млрд. дол. США. Зокрема, постає важливе питання співпраці з іноземними партнерами для залучення фінансування.

2.3. Аналіз джерел фінансування регіонів України у повоєнний період

Фінансове забезпечення регіонів України формується на основі різних джерел фінансування, серед яких вагоме місце займає державний бюджет. Його аналіз є важливим аспектом оцінки стану фінансового забезпечення регіонів держави.

Відповідно до проведеного аналізу доходів державного бюджету України упродовж 2022-2024 рр. помітне зростання загальної суми доходів. 2023 році спостерігається значне збільшення за статтею неподаткові надходження (табл 2.4).

Доходи, джерелом яких є органи державного управління, мали стрімку динаміку щодо збільшення у 2023 році на 353,38% , проте станом на 2024 рік вони зменшились на 38,20%. Варто зауважити, що доходи з цільових фондів у 2022-2024 рр. було стабільним джерелом, тому що мало постійну динаміку щодо збільшення.

Таблиця 2.4

Динамічний аналіз доходів державного бюджету в Україні
у 2022-2024 рр., млн. грн.

Елементи доходів	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст 2023-2022	Абсолютний приріст 2024-2023	Темп росту 2023/2022	Темп росту 2024/2023
Податкові надходження	949764,40	1203544,10	1647189,60	253779,70	443645,50	26,72%	36,86%
Неподаткові надходження	346327,70	991601,70	974398,50	645274,00	-17203,20	186,32%	-1,73%
Доходи від операцій з капіталом	611,00	100,30	183,90	-510,70	83,60	-83,58%	83,35%
Від органів державного управління	9465,60	42915,30	26522,30	33449,70	-16393,00	353,38%	-38,20%
Від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	481090,70	433404,50	473945,20	-47686,20	40540,70	-9,91%	9,35%
Цільові фонди	136,20	432,10	473,90	295,90	41,80	217,25%	9,67%
Всього	1787395,60	2671998,00	3122713,40	884602,40	450715,40	690,18%	99,31%

Джерело: <https://openbudget.gov.ua/>

Аналіз доходів державного бюджету України передбачає також аналіз їх структури. Слід зазначити, що упродовж 2022-2024 рр. найбільшу частку займають податкові надходження у загальній структурі. У 2022-2023 рр. спостерігається значне зростання неподаткових надходжень у структурі доходів України. Станом на 2022 рік вони становили 19,38% та станом на 2023 рік – 37,11%.

Водночас вагому частку у структурі доходів державного бюджету України у 2022-2024 рр. займають доходи від Європейського союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ. Варто зазначити, що їх частка у структурі упродовж досліджуваного періоду зменшується.

Частка доходів від цільових фондів є досить незначною упродовж досліджуваного періоду, проте упродовж 2023-2024 рр. є стабільною у розмірі 0,02% у загальній структурі доходів. Ключовим етапом аналізу рівня фінансування є оцінка ефективності використання фінансових ресурсів у розрізі статей видатків державного бюджету України.

Проведення аналізу динаміки видатків державного бюджету України є важливим аспектом дослідження, оскільки це дозволяє ефективно оцінити рівень фінансового забезпечення. Відповідно до наведених даних у таблиці 2.5 державні видатки України у 2022-2024 роках демонструють стабільну динаміку до збільшення. Загальний обсяг досліджуваного показника збільшився з 2,7 трлн. грн. до майже 4,5 трлн. грн.

Бюджет України потребував фінансування в умовах воєнного стану. Фінансування статті видатків оборона збільшилось у 2023 році на 83,54%, а у 2024 році – 9,86%. Окрім того слід зауважити, що спостерігається стрімке збільшення видатків у сфері житлово-комунального господарства. Стабільне збільшення спостерігається за такими статтями, як освіта та духовний і фізичний розвиток у 2022-2024 рр., що є позитивним явищем. Найбільші обсяги фінансування були спрямовані на забезпечення діяльності Збройних Сил України (1184,8 млрд. грн.) і проведення закупівель військової техніки (980,1 млрд. грн.).

Таблиця 2.5

Динамічний аналіз видатків державного бюджету в Україні
у 2022-2024 рр., млн. грн.

Елементи видатків	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютний приріст 2023-2022	Абсолютний приріст 2024-2023	Темп росту 2023/ 2022	Темп росту 2024/ 2023
Загальнодержавні функції	201999,10	296139,10	374306,60	94140,00	78167,50	46,60%	26,40%
Оборона	1142872,40	2097620,50	2304475,10	954748,10	206854,60	83,54%	9,86%
Громадський порядок, безпека та судова влада	443323,20	574614,60	692658,70	131291,40	118044,10	29,62%	20,54%
Економічна діяльність	95368,40	134307,60	163133,80	38939,20	28826,20	40,83%	21,46%
Охорона навколишнього природного середовища	4714,10	5202,50	9515,10	488,40	4312,60	10,36%	82,89%
Житлово- комунальне господарство	528,60	8369,40	7540,50	7840,80	-828,90	1483,31%	-9,90%
Охорона здоров'я	184267,80	179258,20	201445,40	-5009,60	22187,20	-2,72%	12,38%
Духовний та фізичний розвиток	11051,30	11817,70	16202,70	766,40	4385,00	6,93%	37,11%
Освіта	58508,10	60452,20	64738,00	1944,10	4285,80	3,32%	7,09%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	425987,00	469251,20	464734,40	43264,20	-4516,80	10,16%	-0,96%
Міжбюджетні трансфери	136803,30	177385,20	187932,40	40581,90	10547,20	29,66%	5,95%
Всього	2705423,30	4014418,20	4486682,70	1308994,90	472264,50	48,38%	11,76%

Джерело: <https://openbudget.gov.ua/>

Загалом найбільшу частку у структурі видатків державного бюджету України упродовж досліджуваного періоду займає оборона. Напад країни-агресора вплинув на зміни у відповідних законах про затвердження державного бюджету. Найбільша частка була у 2023 році, яка становила 52,25%, що становить більше половини загальної суми видатків країни. Видатки на громадський порядок, безпеку та судову владу й соціальне забезпечення

відіграють досить важливу роль у економіці України. Упродовж 2022-2024 рр. спостерігається динаміка щодо зменшення їх частки у структурі.

Варто зауважити, що у 2023 році спостерігається збільшення видатків, які спрямовані на підтримку житлово-комунального господарства з 0,03% до 0,21%. Видатки для освітнього процесу у 2022-2024 рр. зменшились у структурі з 2,16% до 1,44%, що свідчить про наявність важливіших для української економіки сфер. Подібна динаміка спостерігається з часткою міжбюджетних трансфертів у структурі, які станом на 2022 рік займали 5,06% у структурі, проте станом на 2024 рік – 4,19%, хоча абсолютний приріст був додатним упродовж усього досліджуваного періоду.

Одним з важливих аспектів повоєнної відбудови є дослідження джерел фінансування областей України. Станом на 2024 рік Збройні Сили України мали отримати фінансування в розмірі 500 млрд. грн. Урядом було запроваджено закон, який передбачав такі зміни в сплаті військового збору:

- збільшення до 5% для фізичних осіб, крім військових;
- платники єдиного податку, які належать до III групи почнуть плати військовий збір у розмірі 1% від доходу;
- запроваджено військовий збір у розмірі 10% від рівня мінімальної заробітної плати для фізичних осіб-підприємців I, II та IV груп.

Варто зазначити, що рішення було прийнято для того, щоб стабілізувати роботу ЗСУ у період повномасштабного вторгнення та дії воєнного стану на території України.

Згідно з даними таблиці 2.6, прийняті рішення щодо змін у видатках вплинули на такий показник, як рівень дефіциту, який був на рівні 914, 9 млрд. грн. у 2022 році.

Таблиця 2.6

Динаміка дефіциту державного бюджету України у 2022-2024 рр.

Показник	Роки			Абсолютний приріст 2023-2022	Абсолютний приріст 2024-2023	Темп росту 2023/2022	Темп росту 2024/2023
	2022	2023	2024				
Дефіцит державного бюджету, млрд. грн.	914,90	1336,80	1359,40	421,90	22,60	46,11%	1,69%

Джерело: <https://openbudget.gov.ua/>

Станом на 2023 рік дефіцит державного бюджету стрімко зріс, проте був у межах нормативного значення. Динаміка досліджуваного показника є позитивною, так як у 2024 році темпи збільшення уповільнились. Для підтримки фінансування регіонів України, державний бюджет здійснював фінансування дефіциту для 84% громад. Водночас станом на 2023 рік чимало місцевих бюджетів країни мали профіцит, хоча на загальну суму дефіциту це мало мінімальний вплив.

Плановий показник дефіциту державного бюджету України у 2024 році становив 1,84 трлн. грн., що є більшим за фактичне значення. Насамперед, це пов’язано з зарахування різних грантів від міжнародних організацій, які спрямовані на відновлення регіонів України. Держава мала вести свою діяльність в умовах наявності хронічного державного бюджету України.

Згідно з проаналізованими даними таблиці 2.7 боргова стійкість України упродовж 2022-2024 років демонструвала негативну динаміку .Зокрема, відношення обсягу державного та гарантованого боргу до валового внутрішнього продукту у 2024 році збільшилось до 88,33%, коли критичний поріг 60%. Наявна ситуація може свідчити про значне фінансове навантаження на державу.

Таблиця 2.7

Співвідношення державного та зовнішнього боргу до ВВП та міжнародні
резерви України у 2022-2024 рр.

Показник	Оптимальне значення	Критичне значення	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Державний та гарантований борг, млн. дол.	-	-	111343,7	145316,9	166059,3
ВВП номінальне, млн. дол.	-	-	161990	178760	188000
Валовий зовнішній борг, млн. дол.	-	-	131998	161533	180639
Міжнародні резерви	-	-	28494,46	40514,43	43795,35
Відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП, %	20	60	68,73	81,29	88,33
Відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП, %	40	70	81,49	90,36	96,08
Середньозважена дохідність облігацій внутрішньої державної позики (далі - ОВДП) на первинному ринку, %	4	11	18,26	18,70	15,91
Індекс EMBI (Emerging Markets Bond Index) + Україна	200	1000	404,09	829,30	-
Відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу, %	45-50	20	21,59	25,08	24,24

Джерело: [25]

Існує високий рівень боргової залежності у країні. Частка обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП майже на третину вища за критичне значення. Це має вплив на валютні та макроекономічні ризики.

Зростання боргового навантаження України суттєво обмежує можливості ефективно функціонувати та здійснювати фінансування соціально-економічних проєктів та розвитку.

Відповідно до рисунку 2.15 Сполучені Штати Америки надали понад 10 млрд. дол. США бюджетної допомоги, що робить цю країну лідером серед усіх

держав, які надавали підтримку. Варто зауважити, що додатково 21 млрд. дол. США Україна отримала допомоги цільового характеру, а саме на військові потреби. Крім того, до основних країн, які надавали фінансову допомогу також відноситься Японія та Сполучене Королівство, а щодо військової – Німеччина й Норвегія [26].

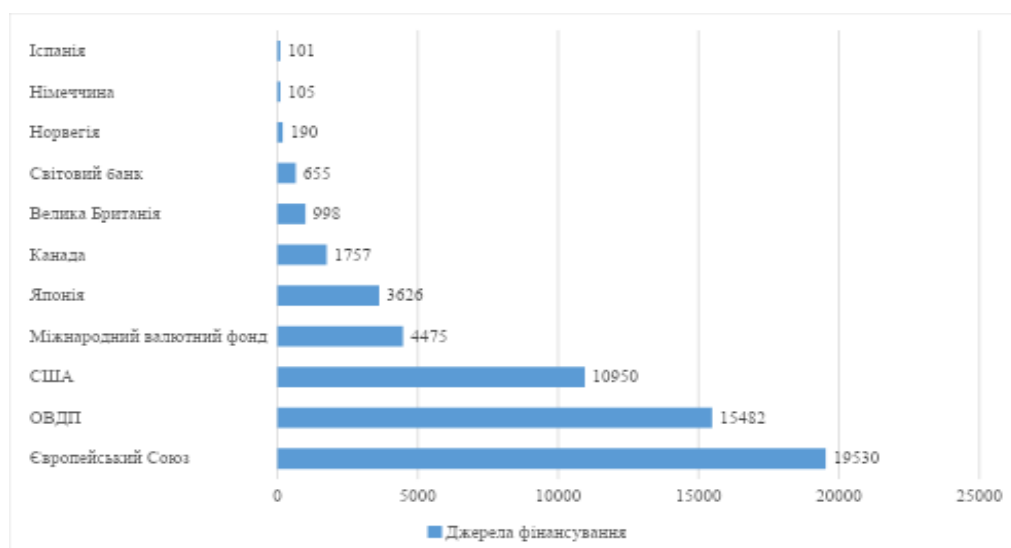

Рис. 2.15. Джерела фінансування державного бюджету України в 2023 році,
млн. дол. США

Джерело: [26]

Міжнародний валютний фонд – це основний кредитор України. МВФ сконцентрований не тільки на поточній допомозі, але й на майбутню перспективу, тому що проєкт спрямований на підтримку у повоєнний період. Варто зазначити, що програма була створена вперше в історії фонду, так як фінансове забезпечення надається на умовах безпрецедентної економічної непередбачуваності. До основних галузей, яким надає допомогу МВФ, належить управління податковою політикою, державними фінансами й ефективне адміністрування.

МВФ передбачено обсяг підтримки в розмірі 16 млрд. дол. США. У 2024 році надійшов транш у розмірі 2,2 млрд. дол. США, який було спрямовано на фінансування ключових аспектів таких, як соціальні виплати, критичні видатки українського бюджету та зарплати медичних працівників та вчителів.

Вагоме значення у фінансовому забезпеченні відіграють субвенції. Кожного року бюджет розподіляє понад 1 мільярд гривень субвенцій для фінансування проєктів сталого розвитку громад України згідно з програмою відновлення України III. Спільно з Європейським інвестиційним банком реалізується 4 програми відновлення пошкоджених закладів охорони здоров'я та 11 проєктів, пов'язаних з відновленням водовідведення і водопостачання (табл. 2.8).

Таблиця 2.8

Фінансове забезпечення регіональних програм

Сфера	Область
Відновлення водопостачання	Житомирська область Закарпатська область Харківська область Запорізька область Херсонська область
Відновлення водовідведення	Дніпропетровська область Тернопільська область Чернівецька область
Відновлення закладу охорони здоров'я	Львівська область Тернопільська область Херсонська область

Джерело: [27]

Німеччина і Швейцарія розробили проєкт «Просування енергоефективності та імплементації Директиви ЄС про енергоефективність в Україні» з фінансовим забезпеченням у розмірі 14,95 мільйонів євро. Зокрема, вже реалізовано наступні програми:

- оновлено освітлення на фабриці «Слов'янські шпалери КФТП» у місті Корюківка;
- проведено оновлення енергетичної системи Міністерства фінансів України;

- у 9 вищих навчальних та більше, ніж 60 професійно-технічних закладах України введено навчальні курси, які розповідають про важливість енергоефективності;
- збудовано сонячну електростанцію з потужністю у розмірі 150 кВт у Миколаївській області.

Упродовж 2023 року на території Миколаївської області було реалізовано 40 регіональних цільових програм, що пов'язані з відбудовою. Зокрема, місцеві органи займались відновленням соціальної сфери та приділяли належну увагу захисту населення. Одним з реалізованих проєктів є «Турбота» з фінансуванням у розмірі 22,5 млн. грн. з місцевого бюджету [28].

Місцева влада Харківської області створила 39 регіональних проєктів відбудови. Слід зазначити, що переважали програми щодо відновлення життєзабезпечення громад. «Здоров'я Слобожанщини» - проєкт, який реалізовувала місцева влада для відбудови постраждалих закладів надання медичної допомоги у Харківській області

На території Київської області влада реалізовувала 40 регіональний програм упродовж 2023 року на суму у розмірі 8,2 млрд. грн. До ключових заходів відноситься будівельні робіт, що спрямовані на відновлення інфраструктури

Програми відновлення Херсонської області стосувались безпосереднього відновлення знищеної інфраструктури. Також місцева влада реалізовувала роботи, що пов'язані з розмінуванням територій. Загальний обсяг програм становив 1,2 млрд. грн.

З початку повномасштабного вторгнення Світовий банк надавав фінансову підтримку Україні. Станом на березень 2022 року було створено мультидонорський цільовий фонд MDTF, який є посередником у постачанні коштів. Зокрема, відповідно до таблиці 2.9, за підтримки Групи Світового банку було започатковано низку проєктів, які спрямовані на відновлення довоєнної економіки в Україні.

Таблиця 2.9

Програми, які підтримує Світовий банк в Україні у 2024 році

№	Назва	Опис програми	Рівень фінансування
1	Перша Позика на політику розвитку (ППР) «Основи зростання»	Надання допомоги органам влади в Україні	984 млрд. дол США кредиту МБРР 516 млрд. дол. США у вигляді позики від Сполученого Королівства
2	Програма «Підвищення доступності та стійкості освіти в умовах кризи в Україні» (LEARN)	Реформування «Нової української школи»	415 млн. дол. США інвестиційних коштів
3	Друга Позика на політику розвитку «Основи зростання»	Надання підтримки українським органам влади та зміцнення економічної політики	1 млрд. дол. США з Фонду фінансового посередництва 567 млн. дол. США у вигляді позики МБРР з гарантією від Японії 484 млн. дол. США у вигляді позики від МБРР з гарантією від Великої Британії

Джерело: RDNA 4

У рамках проєкту «Солідарність з Україною» ЄІБ надав 2,26 млрд. євро. У 2024 році президент інвестиційного банку Надія Кальвіно висловила свою думку, що банк готовий збільшити розмір допомоги для того, щоб підтримати малий та середній бізнес в Україні.

Спільно з Європейським союзом було розроблено важливу програму Ukraine Facility. Згідно з рисунком 2.16, в ній закріплено надання суми у розмірі 50 млрд. євро на такі сфери:

- приплив інвестицій до України;
- допомога щодо реалізації розробленого проєкту;
- фінансування державного бюджету України.

Варто зауважити, що комітетом Європейського союзу було погоджено певний перелік вимог, які має виконати Україна перед тим, як отримати кошти за програмою. Ступінь виконання планують моніторити згідно з їх відповідністю до затверджених індикаторів.

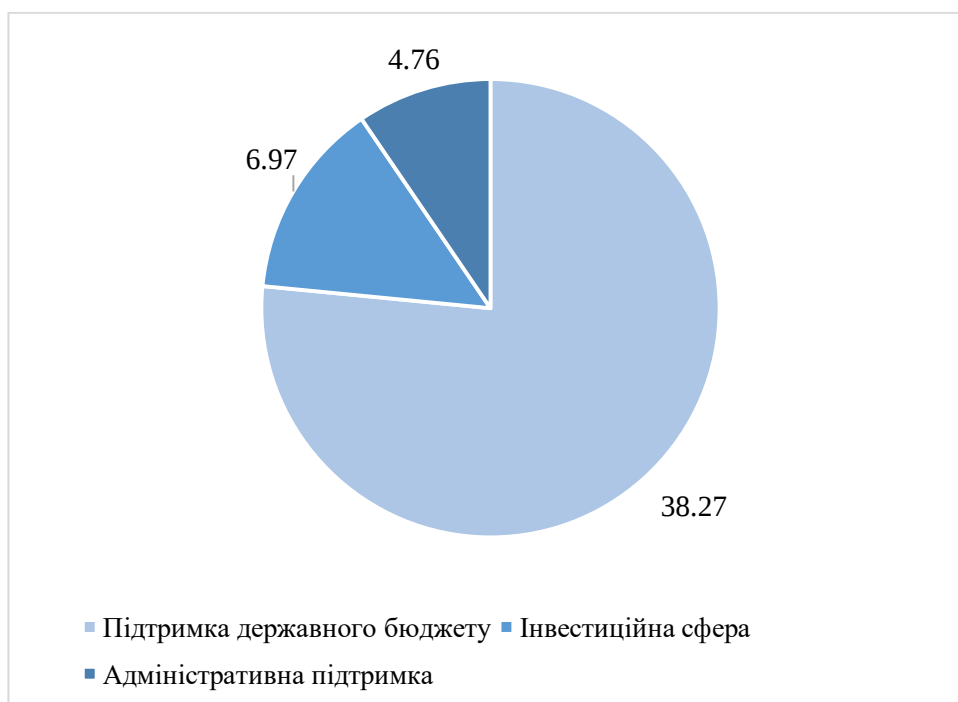

Рис. 2.16. Обсяг фінансування повоєнної відбудови в Україні за програмою Ukraine Facility, млрд. євро

Джерело: [29]

Згідно зі створеним планом, Україна має впровадити 69 реформ, які будуть відповідати нормативним значенням Ukraine Facility. Моніторинг європейська комісія проводитиме онлайн через відповідний сайт. Актуалізація даних проводитиметься двічі на рік.

Станом на травень 2024 року було створено консультативний державний орган Стратегічна інвестиційна рада, що має статус тимчасової установи. Місією СІР є аналіз рівня інвестиційної привабливості в Україні й узгодження ключових пріоритетів щодо публічного інвестування.

Одними з важливих складових інтеграції до Європейського союзу є інвестиційні ресурси. Український уряд, спільно з роботою країн G7 та Європейським союзом створили Платформу донорів в Україні, яка спрямована на залучення інвестиційних коштів до приватного сектору. Станом на 2024 рік членами та учасниками було виділено 233 млрд. дол. США.

Державні органи спільно з президентом України створили План відновлення України, який передбачає організацію 850 програм. Від проєкту передбачається отримання наступних результатів:

- приріст реального валового внутрішнього продукту більше, ніж на 7%;
- внесення до топ-25 за індексом економічної складності;
- включення до переліку топ-25 за індексом людського капіталу.

Таким чином, відповідно до отриманих результатів аналізу державного бюджету України - він є ефективним джерелом регіонального фінансування, проте наявні видатки переважають. Механізми підтримки повоєнної відбудови України є важливим аспектом відновлення. Європейські країни активно розробляють проєкти для відбудови постраждалих регіонів країни. Вагоме місце займає програма Ukraine Facility спільно з Європейським Союзом, яка передбачає надання допомоги у розмірі 50 млрд. євро.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

3.1. Створення програм відновлення України у повоєнний період

Перш за все державні та місцеві органи мають дотримуватись відповідної схеми відбудови регіонів України. На рисунку 3.1 відображено відповідну схему з чіткою послідовністю дій.

Рис. 3.1. Структурно-логічний алгоритм процесу відновлення регіонів України

Джерело: створено автором

Наведений підхід дозволить підвищити ефективність реалізації повоєнних програм і гарантуватиме раціональний розподіл ресурсів. Крім того, це сприятиме майбутньому розвитку.

Після початку повномасштабного вторгнення уряд України спільно з міжнародними партнерами почали створення програм для повоєнної відбудови. Вони мають недостатню кількість фінансових ресурсів, яких потребує відновлення постраждалих сфер згідно з дослідженнями.

Наявні програми, такі як «єВідновлення», «єОселя», DREAM, потребують підвищенню прозорості кожного етапу реалізації. Реалізація проєктів стикається з такими проблемами, як бюрократія та корупція. Програми «єВідновлення» та DREAM потребують складних процедур подання заявок, наявності відповідної документації, прорахованих кошторисних документів, що може ускладнювати процес отримання допомоги. Для спрощення процедур варто ввести наступні заходи:

- Запровадження консультаційних центрів й офісів підтримки – дозволять надавати допомогу заявникам, що є важливим. Крім того, можливе залучення фахівців для проведення семінарів на роз'яснення ключових вимог програм і подальших заходів модернізації.
- Створення модульного підходу збору пакету документів – спростить етапи подання документації. Підхід передбачає подання документів у декілька етапів. На початкових етапах заявник подає тільки основні базові документи проєкту. Після їх перевірки він отримує дозвіл на подання наступної частини документації для продовження проходження перевірки і майбутньої реалізації поданої програми.
- Додання автоматизованої перевірки базової документації – підвищить точність та швидкість перевірки основних даних. Автоматизації можуть інтегруватись з іншими реєстрами для встановлення достовірності поданих даних.

Проєкт «План відновлення України» це структурована платформа з ключовими аспектами повоєнної відбудови країни. Програма охоплює усі постраждалі сфери економіки такі, як житловий сектор, інвестиційна сфера, енергетика, цифровізація, система охорони здоров'я України та інтеграція до Європейського Союзу. Можна підсумувати, що «План відновлення України» визначає ключові стратегічні орієнтири відбудови.

У контексті вивчення оптимізації програм важливої ваги набуває формування ефективних механізмів залучення інвестиційних коштів для реалізації поданих програм.

Важливим аспектом повоєнної відбудови є оцінка стану деокупованих територій. Для отримання точних даних варто використовувати безпілотні авіаційні системи, тому що знаходись людям буде небезпечно через низку причин. Досить велика кількість територій є замінованою країною-агресором, що є загрозою для життя військових та цивільних осіб.

Уряд має запровадити програму використання дронів технологій із залученням інвесторів. Використання сучасних технологій збільшить

ефективність відновлення. Важливо налаштувати дієву та прозору комунікацію між учасниками програм.

Повоєнна відбудова потребує максимального залучення усіх ресурсів. Уряду України варто розвивати платформи та створювати нові програми. Програма «ЄВідновлення» охоплює тільки окремі галузі економіки держави, тому доцільно розробити окремий комплексний проєкт, спрямований на підтримку та розвиток усіх сфер. На прикладі «ЄОселя» можливе створення подібного проєкту «ЄОфіс» який буде надавати допомогу постраждалим суб'єктам господарювання у наданні кредитів на відновлення постраждалих приміщень або купівлю нових.

Дослідження передбачає створення алгоритму для підготовки до реалізації програми «ЄОфіс». Відповідно до рисунку 3.2, він передбачає комплексні аналітичні й управлінські заходи для поетапної реалізації проєкту.

Програма формує цілісну модель підтримки суб'єктів господарювання у повоєнній відбудові. «ЄОфіс» допоможе відновити діяльність постраждалим компаніям та оновити їх технічне забезпечення для довгострокового сталого розвитку.

Рис. 3.2 Алгоритм підготовки до реалізації проєкту «ЄОфіс»

Джерело: створено автором

Варто зазначити, що першими у пріоритеті будуть критично важливі підприємства. Це дозволить покращити економічну ситуацію в Україні. Зокрема, релокований бізнес за кордоном буде повертатись, тому що держава буде підтримувати їх діяльність.

Відповідно до проаналізованих збитків у ході повномасштабного вторгнення було зроблено висновок, що енергетична сфера є однією з найбільш

постраждалих. Основний відсоток припадає на атомну, теплову та гідроенергетику, так як вони виробляють понад 50% електроенергії України. Постійні руйнування впливають на життя громадян та роботу суб'єктів господарювання, так як працівники не встигають відновити роботу станцій після аварій. Крім того, досить велика кількість жертв.

Український уряд має розглянути можливість розвитку відновлюваної енергетики. Вітроенергетика є набагато дешевшою за традиційний вид з економічної точки зору.

До початку війни було започатковано проєкт вітропарк «Володимерець» у Рівненській області. У зв'язку з початком військових дій було призупинено програму. Місцева влада має провести нову оцінку та зібрати необхідну документацію і відновити роботу для того, щоб у повоєнну відбудову проєкт почав свою реалізацію.

Україні доцільно використовувати та адаптувати досвід зарубіжних країн для підвищення ефективності механізмів відновлення держави. Німеччина є однією з провідних країн у використанні відновлюваної енергетики. Місцевим органам слід співпрацювати з німецькими партнерами з метою обміну наявним досвідом та впровадженню ключових практик. Зокрема, можливе залучення інвесторів, оскільки вони оцінюють цю сферу інвестиційно привабливою.

Одним з пріоритетних напрямів повоєнної відбудови є забезпечення ефективної транспортної доступності на території регіонів України, оскільки функціонування транспортної галузі визначає економічну інтеграцію громад.

Зруйнована інфраструктура ускладнює процеси логістики для суб'єктів господарювання. Уряд має розробити програму «Road to Recovery», яка полягатиме у відновленні транспортної мережі. Зокрема, відновлення доріг стимулює інвестиційну активність у країні та створює нові робочі місця. Модернізація дорожньої інфраструктури має підвищити економічний рівень стійкості України у довгостроковій перспективі.

Ефективне відновлювальних заходів полягає у їх концентрації відновлюваних заходів на пріоритетних регіонах України, оскільки це дозволяє

провести ефективну оптимізацію використання фінансових ресурсів та вплинути на прискорення стабілізації постраждалих територій держави. Місцевим органам влади варто розглянути можливість створення регіональних карт відбудови з детальним описом запланованих проєктів та їх етапами реалізації. Це допоможе структурувати усі проєкти за областями України.

У контексті вивчення питання відновлення дорожньої інфраструктури фінансування програми «Road to Recovery» є ключовим, так як рівень достатності ресурсів впливає на ефективність проєкту. Наявність бюджету дозволить забезпечити створення якісних курсів, які забезпечать ветеранам професійні навички.

Уряду України доцільно створювати цільові фонди, призначення для підтримки малого і середнього бізнесу, з метою стимулювання розвитку секторів економіки країни та підвищення соціально-економічної стабільності. Зокрема, фонди зможуть забезпечити належний доступ до відповідного рівня фінансових ресурсів для відновлення діяльності і подальшої модернізації критично важливих процесів.

Таким чином, уряд спільно з місцевою владою має докласти зусиль для створення усіх необхідних програм відновлення довоєнної економічної ситуації в Україні. Можливе створення нових програм на основі попереднього досвіду для відновлення постраждалих сфер. Наведеним прикладом є проєкт «Офіс», який спрямований допомагати суб'єктам господарювання, що стикаються з труднощами у зв'язку з вторгненням.

3.2. Механізми мобілізації ресурсів для відновлення регіонів України у повоєнний період

У межах проведення дослідження було проаналізовано джерела залучення різних видів ресурсів для відновлення регіонів України у період повоєнної відбудови. На основі отриманих результатів дослідження було зроблено висновок, що рівень ефективності відбудови залежить від можливості

диверсифікувати фінансові ресурси та знаходити нові джерела для їх забезпечення.

У контексті збільшення рівня ефективності мобілізації ресурсів однією з ключових складових є оптимізація міжбюджетних трансфертів. У другому розділі наведено таблицю з даними, згідно з якими рівень міжбюджетних трансфертів у 2024 році зменшився.

Розвиток випуску муніципальних облігацій місцевими органами регіонів України є ефективним механізмом фінансування. До ключових напрямів удосконалення джерела фінансування можна віднести такі напрями, як:

- Модернізація законодавчої бази – аналіз та оновлення законів, які здійснюють регулювання процедури розміщення муніципальних облігацій.
- Формування гарантій для покупців – пропонування гарантій підтримки та пільг для покупців.
- Підтримка міжнародних партнерів – використання міжнародних інституцій для покращення діяльності.

Важливим інструментом повоєнного відновлення є організація міжнародних конференцій. У другому розділі дослідження було проаналізовано результати проведених зустрічей, на яких обговорювались процеси відбудови регіонів України. Обмін практичними напрацюваннями є важливим для узгодження підходів відновлення.

Суттєвим чинником забезпечення економічної стабільності України є зменшення боргового навантаження у повоєнний період. Уряд має переглянути показники боргової стійкості. Існує проблема у надмірному розмірі зовнішнього боргу держави.

Уряду варто збільшити частку залучення грантового фінансування від міжнародних партнерів для відновлення постраждалих сфер Україні. Крім того, варто оптимізувати внутрішню бюджетну політику держави підвищенням ефективності розподілу ресурсів.

Ключовим механізмом мобілізації ресурсів є стимулювання інвестицій для повоєнної відбудови. Розвиток інвестиційної сфери в Україні сприяє притоку коштів, розвитку виробничих технологій і підвищенню технологічного рівня регіонів держави. Уряд має вжити відповідні заходи для розвитку інвестиційних надходжень, а саме:

- Впровадження державної підтримки – інструменти, які підвищують інвестиційну привабливість у повоєнний період. Уряд має надавати гарантії та кредитування з пільговими ставками.
- Введення прозорої бази регулювання – передбачає створення чіткої нормативно-правової системи, яка буде моніторити усі процеси інвестиційних проєктів. Чітке регулювання буде сприяти зменшенню можливих корупційних та бюрократичних ризиків.
- Створення податкових пільг – введення змін у податковій системі для підтримки інвестиційних програм. Стимули можуть полягати у звільненні від сплати окремих податків у окреслені періоди і введення спеціальних режимів оподаткування для критично важливих сфер.
- Співпраця з міжнародними партнерами – механізм залучення ресурсів для відновлення. Організації та інституції можуть надавати гранти та допомогу для відбудови постраждалих сфер України.
- Розвиток «зелених» інвестицій – спрямування ресурсів у програми, які пов'язані з відновлюваними джерелами та розвитком екологічної безпеки.

Інтеграція України до Європейського Союзу відкриває доступ до великого спектру програм надання фінансових ресурсів. У процесі дослідження було використано метод моделювання для розробки сценарію інтеграції України до ЄС (рис. 3.3). Він передбачає чітку та послідовну реалізацію основних заходів. Сценарій дозволяє виокремити критично важливі заходи інтеграції та може слугувати основою довгострокового планування.

Уряд України має запровадити чітку та прозору цифрову систему моніторингу виконання заходів інтеграції до Європейського Союзу, так як це

забезпечить відстеження ефективності виконання поставлених задач у реальному часі.

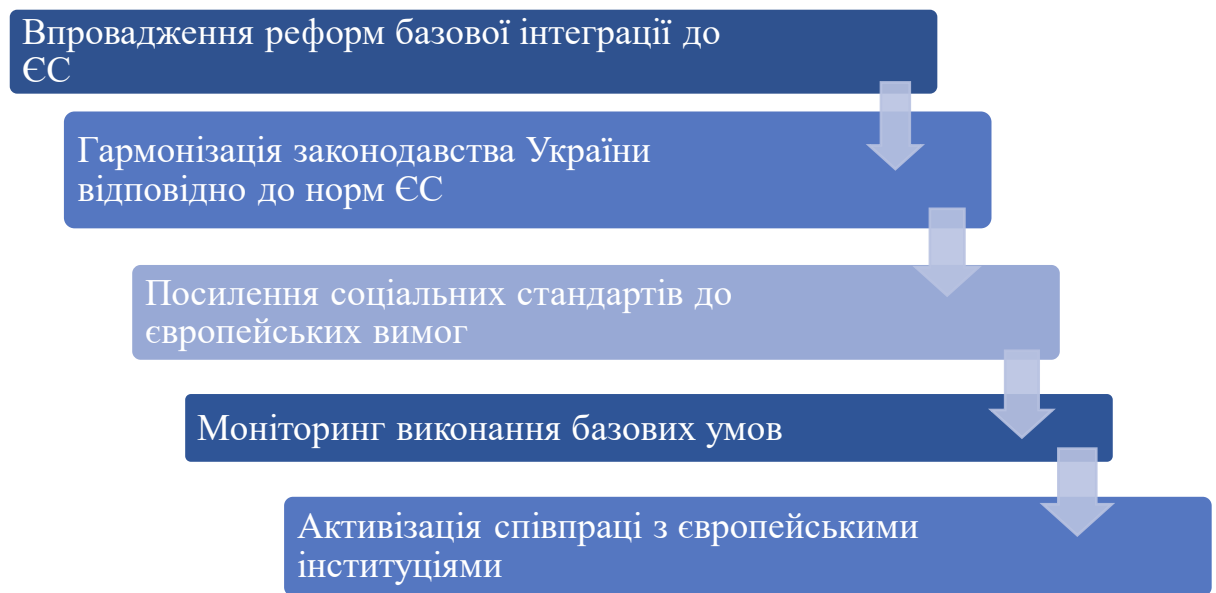

Рис. 3.3. Сценарій інтеграції України до Європейського Союзу
Джерело: створено автором

Впровадження ефективної системи моніторингу дозволить узгодити роботу центральних та регіональних органів управління та підвищити координацію між ними. Зокрема, це сприятиме зниженню ризиків невиконання.

Мобілізація ресурсів у процесі інтеграції до Європейського Союзу є ефективним інструментом для повоєнної відбудови, так як розширює можливості до різного виду ресурсів. Насамперед, український уряд може обмінятися досвідом з кваліфікованими експертами, які зможуть допомогти створити ефективні програми відновлення та вкласти фінансові ресурси.

Краудфандинг є важливим інструментом залучення ресурсів. Колективне фінансування це принцип інвестицій розвитку регіональних сфер і їх просування за межами області. Місцевим громадянам варто влаштовувати спільні змори коштів.

Президентом України Володимиром Зеленським було започатковано платформу UNITED 24, яка полягає у зборі благодійних коштів для підтримки ефективного функціонування держави і прискорення відбудови важливих секторів. Зокрема, платформа має забезпечувати прозорий механізм розподілу фінансування. Уряд має сформувати команду, що буде здійснювати постійний моніторинг роботи програми.

У контексті покращення доцільним буде розширення функціонального набору роботи платформи UNITED 24 за допомогою запровадження ефективних модулів для зацікавлених осіб, оскільки це покращить процес повоєнної відбудови.

Інститути спільного інвестування є ефективним механізмом залученням фінансового забезпечення у повоєнному відновленні. Місцевим органам варто впровадити низку заходів для покращення роботи ІСІ, а саме:

- Сформувати цифрову платформу інвестиційних проєктів окремих громад України.
- Модернізувати механізми партнерства у форматі державно-приватного партнерства.
- Створення регіональних фондів повоєнної відбудови, які будуть займатись інвестиційними проєктами реконструкції інфраструктури.
- Підвищення прозорості реалізації інвестиційних проєктів спільно з ІСІ.

Заморожені російські активи є одним з важливих фінансових ресурсів забезпечення ефективної відбудови України, хоча Європейський центральний банк вважає, що не варто використовувати активи. Український уряд спільно з представниками Європейського Союзу має розглянути можливості створення чіткої юридичної моделі отримання.

Обсяг заморожених активів вплине на боргове навантаження України, що позитивно вплине на діяльність держави. Зокрема, ці доходи можна спрямувати на фінансування створених фондів і платформ відновлення.

Таким чином, місцева влада має досліджувати наявні механізми мобілізації ресурсів, які спрямовані на відбудову України. Зокрема, варто шукати нові

джерела для ефективної відбудови. Приплив інвестиційних ресурсів є важливим у відновленні економіки держави, тому влада має покращувати інвестиційну привабливість для їх розвитку.

3.3. Удосконалення концепції розвитку регіонів України у повоєнний період

Адаптація регіональних стратегій розвитку України є критично важливою для забезпечення ефективності відновлювання постраждалих сфер. Насамперед наведений підхід допоможе забезпечити оптимізацію у розподілі фінансових ресурсів та виділити галузі, які потребують пріоритетного фінансування.

Регіони, які мають тимчасово окуповані території, мають робити наголос на майбутньому відновленні діяльності на деокупованих територіях. Стабілізація соціального життя у цих громадах є важливим елементом реалізації загальної стратегії областей.

Важливо дослідити можливості швидкого відновлення влади для подальшого здійснення управління місцевими органами. Крім того, важливо у цей період прозоро інформувати громадян деокупованих територій, так як важливо надати їм час на психологічну стабілізацію після життя у окупації.

Критичним аспектом є підтримка ветеранів, що повертаються з територій, де ведуться бойові дії. Державним та місцевим органам варто звернути увагу на їх інтеграцію. Важливою є впровадження програми «Все для ветеранів з ветеранами», яка буде полягати у адаптації робочих місць для їх особливостей. Культура колишніх військових відрізняється від соціальної такими аспектами, як:

- процеси воєнних є чіткими та рутинними;
- існує чітка підпорядкованість командирам;
- пряме дієве спілкування.

Роботодавці та інші працівники мають з розумінням поставитись до інтеграції ветеранів у робоче життя. Важливо надавати точні проєкти, які мають

чітко окреслені завдання. У процесі адаптації важливо надавати професійну перепідготовку та допомогу для покращення роботи ветеранів. Уряд має створити програму «Шлях нового старту», яка буде охоплювати усі етапи реінтеграції ветеранів у цивільне життя.

Насамперед, державні органи мають використати думку колишніх військових для того, щоб створити комплексний проєкт. Важливо залучити фахівців з різних галузей, а саме ІТ, менеджмент, підприємництво, робочі професії, логістика та інші. Окрема має бути відділ, який буде надавати психологічну підтримку та працювати з ветеранами.

Модернізація поточних цифрових платформ моніторингу є важливим аспектом покращення регіонального розвитку. Оновлені системи зможуть проводити оперативну обробку великих обсягів даних реалізації програм повоєнної відбудови.

Варто зазначити, що запровадження цифрових інструментів має бути основою у концепціях розвитку окремих регіонів України. Лідерські позиції займають Львівська, дніпропетровська та Полтавська області, що зумовлено їх високою спроможністю залучати ресурси для розвитку. Місцеві органи мають надати належну увагу розвитку цифровізації ключових регіонів, проте варто й розвивати у всіх інших областях України.

У контексті повоєнної відбудови це допоможе генерувати додаткові фінансові ресурси для підтримки постраждалих сфер. Також покращить моделі управлінських практик у регіонах, що сприятиме результативні повоєнній відбудові.

Перспективним інструментом є відкриття фізичних офісів платформи DREAM у регіонах України. Уряду варто розглянути можливість відкриття перших офісів у таких містах, як Київ, Львів та Дніпро. У довгостроковій перспективі місцеві органи мають розширюватись та запроваджувати офіси у інших містах.

Створення фізичних точок допоможе забезпечити доступність до постійних консультацій заявників. Це сприятиме покращенню комунікації та зменшенню помилок під час подання заяв.

Кожен регіон України має свої унікальні особливості, які збільшують їх інвестиційну привабливість. Місцеві органи мають системно розвивати їх для залучення інвестиційних ресурсів. Серед ключових заходів удосконалення може бути:

- Впровадження податкових та фінансових стимулів – пільги, гранти і залучення інвесторів.
- Розвиток людського капіталу – створення курсів підготовки кваліфікованих кадрів для повоєнної відбудови та відкриття центрів підтримки.
- Співпраця з іншими організаціями – розвиток партнерства з міжнародними партнерами для реалізації проєктів відновлення в Україні.

Одним з прикладів є Запорізька область, яка відома у світі своєю історією зародження козацтва, тому місцева влада має розвивати цю історичну цінність. Можливе створення маршрутів для туристів, де знаходяться історичні пам'ятки доби існування Запорозької Січі.

Незважаючи на постійні глобальні зміни, галузь туризму є стійкою на світовому рівні. У регіонах України розвиток туризму є ключовим аспектом економічного розвитку. У післявоєнний період найпопулярнішими регіонами будуть Карпати, Львівщина, Закарпаття та Черкащина, тому що вони найменше постраждали від країни-агресора у ході військової агресії.

Відновлення частково пошкоджених аеропортів України має важливе значення для розвитку туристичної сфери держави, оскільки вона є фундаментом глобальної мобільності і відповідно одним з каналів міжнародного потоку. Першочергового відновлення потребують аеропорти Ужгороду, Хмельницького, Рівного та Івано-Франківська. Зокрема, питання відбудови українська рада активно обговорює з Міжнародною радою аеропортів Європи.

Уряд України має сформувати команду для проведення ефективного аналізу стану аеропортів і подальшої оцінки ринку повітряних перевезень. Крім того, варто забезпечити необхідне залучення фінансових ресурсів.

Важливу роль буде відігравати реабілітаційний туризм для допомоги ветеранам, особам, які потребуватимуть психологічної допомоги, людей з інвалідністю та осіб, які повернулись з полону. Місцеві органи мають розвивати цей вид туризму, так як він є важливим для адаптації населення. Для цього варто впровадити наведені нижче заходи:

- Формування програм створення реабілітаційних центрів у туристичних регіонах держави – побудова спеціальних комплексів, купівля медичного обладнання і використання мінеральних ресурсів для лікування.
- Розробка програм реабілітації – поєднання медичних, психологічних та фізичних заходів для осіб, які потребують допомоги.
- Підготовка кваліфікованих кадрів - навчання робітників працювати з ветеранами та особами, які постраждали від військових дій.
- Залучення міжнародних інституцій для фінансування реалізації програми – розробка спільно з партнерами Європейського союзу та отримання грантів на фінансування реалізації.
- Розробка правильної маркетингової стратегії – поширення про проект та його можливості серед громад України.

Отже, структура сталого розвитку регіонів України потребує удосконалення у процесі відновлення. Місцева влада має проаналізувати можливості своїх громад та підсилювати їх конкурентоспроможність, що позитивно вплине на рівень інвестиційної привабливості регіонів.

ВИСНОВКИ

У зв'язку з початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року на територію України усі сфери економіки зазнали суттєвих функціональних і структурних порушень, що проявилось у руйнуванні інфраструктури, скороченні обсягів виробництва і погіршенні фінансової стійкості регіонів держави. Наразі існує важливе завдання щодо повоєнної відбудови.

Низка науковців вивчали питання повоєнного відновлення регіонів держави. Пошуки джерел для залучення фінансового забезпечення вивчав О. Охріменко, оскільки це важливо для підтримки бізнесу України. О. Боднар переконаний, що найважливішим аспектом є розвиток інвестиційної сфери держави, так як вона є надійним джерелом фінансування.

Київська школа економіки проводила комплексний аналіз масштабів руйнувань. У період 2022-2024 рр. прямі збитки збільшились до 157,2 млрд. дол. США. До найбільш постраждалих сфер відноситься житловий фонд та об'єкти інфраструктури України. Їх відновлення є першочерговим завданням державних та місцевих інституцій.

На території України було частково пошкоджено 3 ТЕЦ і знищено 5 одиниць, що мало негативний вплив на економічну діяльність держави. Крім того, було знищено Каховську ГЕС у 2023 році, що спричинило екологічну катастрофу. Вивчення цього питання займався географ зі шведського університету Брайн Конс.

У тимчасовій окупації знаходяться великі промислові компанії ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат ім. Ілліча», ПрАТ «Азовсталь» та АТ «Авдіївський коксохімічний завод», що негативно вплинуло на промислову галузь України. Вугільний промисел зазнав значних втрат, так було окуповано 60% шахт на території Донецької і Луганської областей.

Вивчення питання джерел залучення фінансових ресурсів є ключовим у аспекті повоєнної відбудови регіонів України. До основних відносяться інвестиційні ресурси, бюджетні кошти, місцеві доходи, отримання міжнародної

допомоги, кредитні ресурси, міжнародний реєстр збитків і ресурси від спеціальних фондів.

У контексті вивчення фінансування зі складової державного бюджету, а саме податкових надходжень, важливим є дослідження військового збору, який було запроваджено у 2014 році у розмірі 1,5% від доходів фізичних осіб. Станом на 2024 рік державними органами було прийнято рішення збільшити до 5%. Також у 2025 році ввели військовий збір для ФОП у розмірі 1% для III групи та 10% для інших.

Проведення оцінки рівня фінансового забезпечення регіонів передбачає наявність ефективних методів. Кластерний метод передбачає дослідження регіонів передбачає аналіз за однаковими характеристиками. Перші і другий кластери передбачають достатній рівень фінансового забезпечення, а третій і четвертий – недостатню кількість фінансових ресурсів.

У рамках проведення дослідження було проаналізовано динаміку дефіциту державного бюджету України, так як дослідження показника є важливою для розуміння можливостей фінансового забезпечення регіонів України. Крім того, важливе визначення формування оптимальних і альтернативних механізмів залучення ресурсів. Аналіз свідчить, що динаміка дефіциту бюджету є позитивною, проте показник є досить високим, що свідчить про наявність додаткових ризиків у фінансуванні потреб. На динаміку суттєвий вплив мала допомога від міжнародних організацій

Особливої значущості у процесі повоєнної відбудови набуває міжнародна співпраця з партнерами, особливо участь у конференціях для обміну наявним досвідом для формування спільних проєктів і залучення додаткових ресурсів. Низку зустрічей було проведено з представниками уряду Японії на яких обговорювались гранти для відбудови регіонів України.

Зокрема, Japan International Cooperation Agency – компанія, яка надала енергетичне обладнання для Київської, Одеської, Дніпропетровської, Миколаївської, Херсонської і Харківської областей.

Європейський інвестиційний банк спільно з українською владою створив програму «Солідарність з Україною», який полягає надання фінансової допомоги постраждалим суб'єктам господарювання. Зокрема, реалізації проєкту передбачає посилення економічної активності, покращення інфраструктури та створення нових робочих місць у регіонах України, оскільки це важливо для розвитку потенціалу держави.

Створення та реалізація проєктів повоєнної відбудови є важливою для ефективного відновлення. Державний уряд дотримується принципу «build back better». Однією з платформ є DREAM, яка передбачає управління публічними інвестиційними проєктами. Місцеві органи Сумської області подали програму «Освіта без меж», що передбачає відновлення пошкоджених закладів освіти через військові дії.

Туристична сфера є ключовою у відбудові України, тому місцеві та державні органи мають належним чином розвивати її. Зокрема, ключовим є реабілітаційний туризм для військових осіб. Уряд має розробити регіональні програми у санаторно-курортних громадах для проходження лікування.

Інтеграція ветеранів у цивільне життя займає вагомe місце у повоєнній відбудові державі. Насамперед, роботодавці мають забезпечити належні мови роботи. Крім того, було запропоновано створити проєкт «Шлях нового старту», що передбачає підтримку через надання психологічної допомоги та професійного навчання.

Важливу роль у процесі відіграють цифрові платформи та оновлені програмні ініціативи, що забезпечують прозорий контроль використання наявних фінансових ресурсів. Рекомендації допоможуть оптимізувати відновлення регіонів України..

Таким чином, у ході проведення комплексного дослідження було здійснено аналіз механізмів фінансового забезпечення повоєнної відбудови регіонів України. Зокрема, було встановлено, що ефективне планування та координація між державними і місцевими органами влади є ключовими чинниками реалізації процесів відновлення постраждалих сфер.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Трещок М. Фінансове забезпечення відновлення та реконструкції України у повоєнний період // Науковий вісник: Державне управління. – 2023.
2. Відновлення України: фінансові ресурси і інструменти відбудови та розвитку територіальних громад. – Київ : Українська школа міжнародного інноваційного підприємництва, права і комунікацій, 2023.
3. Фінансування ініціативи ЄБРР «Зелені міста» зросте вдвічі / EUNEIGHBOURSEAST [Електронний ресурс]. EUNEIGHBOURSEAST. URL: <https://euneighbourseast.eu/uk/news/latest-news/finansuvannya-inicziatyvy-yebrr-zeleni-mista-zroste-vdvichi/> (дата звернення: 03.02.2025).
4. «Спільно» – програма гуманітарної підтримки сімей з дітьми в Україні / UNICEF [Електронний ресурс]. UNICEF. URL: <https://www.unicef.org/ukraine/spilno-social-support> (дата звернення: 06.05.2025).
5. Фонд ліквідації наслідків збройної агресії / Fiscal Policy Research Center [Електронний ресурс]. Fiscal Policy Research Center. URL: <https://fiscalcenter.org/liquidationfund/> (дата звернення: 07.05.2025).
6. Громади можуть отримати кошти на проекти з відновлення від Державного фонду регіонального розвитку / Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. Офіційний сайт Мінрозвитку. URL: <https://mindev.gov.ua/news/hromady-mozhut-otrymaty-koshty-na-proiekt-y-z-vidnovlennia-vid-derzhavnoho-fondu-rehionalnoho-rozvytku> (дата звернення: 08.05.2025).
7. Житлова криза через війну: скільки українців мають труднощі з орендою / RBK-Україна [Електронний ресурс]. RBK-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zhitlova-kriza-cherez-viynu-skilki-ukrayintsiv-1763345337.html> (дата звернення: 15.05.2025).

8. Катан Л. Діагностика рівня фінансового забезпечення сталого розвитку аграрної сфери регіону в контексті кластерного аналізу // Агросвіт. – 2012. – № 8.
9. Система управління публічними інвестиціями DREAM / DREAM [Електронний ресурс]. DREAM. URL: <https://dream.gov.ua/ua> (дата звернення: 20.06.2025).
10. Петровська С. Оцінки інвестиційної привабливості регіону: порівняльний пофакторний аналіз // Механізм регулювання економіки. – 2012. – № 2.
11. Державний веб-портал бюджету для громадян / Open Budget [Електронний ресурс]. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 21.06.2025).
12. Опендatabот / Opendatabot [Електронний ресурс]. Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/> (дата звернення: 21.06.2025).
13. Центр економічної стратегії / Центр економічної стратегії [Електронний ресурс]. CES. URL: <https://ces.org.ua/> (дата звернення: 13.07.2025).
14. RDNA 4. Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення. – World Bank Group, 2025.
15. Звіт про прямі збитки інфраструктури, непрямі втрати економіки та потреби у фінансуванні відновлення України / Київська школа економіки [Електронний ресурс]. KSE. URL: <https://kse.ua/ua/vidnovlennya-ekonomiki-ukrayini/> (дата звернення: 13.07.2025).
16. Нейтер Р. Збитки, втрати та потреби сільського господарства через повномасштабне вторгнення. – Центр досліджень продовольства та землекористування, 2024.
17. Укрметалургпром / Укрметалургпром [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrmetprom.org/> (дата звернення: 05.08.2025).
18. Вугільний дисбаланс: що сталося із шахтами Донбасу за роки війни / Комерсант [Електронний ресурс]. Комерсант. URL: <https://komersant.ua/vuhilnyy-dysbalans-shcho-stalos-iz-shakhtamy-donbasu-za-roky-viyny/> (дата звернення: 03.09.2025).

- 19.Енергосистема отримує аварійну допомогу з 3 країн, відключення у 7 областях / Економічна правда [Електронний ресурс]. Економічна правда. URL: <https://epravda.com.ua/news/2024/03/22/711487/> (дата звернення: 04.09.2025).
- 20.Скільки електроенергії імпортує та експортує Україна під час великої війни / Слово і діло [Електронний ресурс]. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/10/02/infografika/ekonomika/skilky-elektroenerhiyi-importuye-ta-eksportuye-ukrayina-velykoyi-vijny> (дата звернення: 12.10.2025).
- 21.Рік роботи Фонду ліквідації наслідків збройної агресії / Укрінформ [Електронний ресурс]. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3872606-rik-roboti-fondu-likvidacii-naslidkiv-zbrojnoi-agresii.html> (дата звернення: 12.10.2025).
- 22.«Відновлення»: скільки українців вже отримали кошти / Главком [Електронний ресурс]. Главком. URL: <https://glavcom.ua/economics/personal-money/jevidnovlennja-skilki-ukrajintsiv-vzhe-otrimali-koshti-954765.html> (дата звернення: 22.10.2025).
- 23.Перша родина ВПО придбала житло за державною програмою «Оселя» / Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. URL: <https://mindev.gov.ua/news/persha-rodyna-vpo-prydbala-zhytlo-za-derzhavnoi-prohramoi-ueoselia-v-mezhakh-prohramy-pidtrymky-pryfrontovykh-terytorii> (дата звернення: 22.10.2025).
- 24.Спільне комюніке щодо поглиблення українсько-японського співробітництва / Кабінет Міністрів України [Електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/spilne-komiunike-shchodo-pohlyblennia-ukrainsko-iaponskoho-spivrobitnytstva-z-metoiu-spriannia-ekonomichnomu-zrostanniu-ta-vidbudovi-ukrainy> (дата звернення: 25.10.2025).
- 25.Мінфін / Мінфін [Електронний ресурс]. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 04.11.2025).

26. Міжнародна допомога Україні: підсумки 2023 і тренди 2024 року / Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. URL: <https://www.niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/mizhnarodna-dopomoha-ukrayini-pidsumky-2023-i-trendy-2024-roku> (дата звернення: 14.11.2025).
27. Розпочався відбір проєктів громад у межах Програми відновлення України III / Міністерство розвитку громад та територій України [Електронний ресурс]. URL: <https://mindev.gov.ua/news/rozpochavsia-vidbir-proiektiv-hromad-u-mezhakh-prohramy-vidnovlennia-ukrainy-iii> (дата звернення: 14.11.2025).
28. Торяник В. Регіональні цільові програми як інструмент відновлення // Інфраструктура та людський капітал. – Інститут аналітики та адвокації, 2024.
29. Ukraine Facility / European Commission [Електронний ресурс]. URL: <https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/> (дата звернення: 17.11.2025).